

ZIMA | 2020

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

24

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK VIII.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

SENI CARE, KOMPLEXNÍ PÉČE O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

seni

AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

KOMFORTNÍ PÉČE

REGENERACE

SENI, INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TEŽKÁ INKONTINENCE

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** VIII.
- **Číslo:** 24 – ZIMA 2020
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 31. prosince 2020
(příští číslo vyjde v březnu 2021)
- **Redakce:**
Ing. Petra Cibulková
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Ing. Petra Cibulková (šéfredaktorka);
PhDr. Radek Suda;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
PhDr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.;
Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlábku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Příspěvky a inzerce:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzerce odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Petra Cibulková, Filip Novotný)
- 5 Jak daleko, jak blízko? Příspěvek k debatě o vzájemném vztahu sociální práce a sociální pedagogiky
(Zdeňka Dohnalová)
- 8 Práce sociálně-zdravotního pracovníka v porodnici
(Marie Válková)
- 12 Jak se sedí na dvou židlích aneb sociální pracovník manažerem
(Andrea Tajanovská)
- 14 Integrovaní programy v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami, 2. díl
(Jan Vašat)
- 17 Sociální exkluze a sociální práce, 3. díl
(Alena Kajanová, David Urban)
- 18 Prostory k bydlení, na které lze poskytovat dávky na bydlení
(Marek Blecha)

Dokonalé, vidíte.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny prostřednictvím sociálních služeb. Jejich poskytovateli jsou veřejné a nestátní neziskové organizace.

Važme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

www.muzemejepotrebovat.cz

fb.com/muzemejepotrebovat

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Editorial

Milí čtenáři,
vítám vás na stránkách posledního čísla Listů sociální práce letošního roku, který byl oproti jiným roků velmi specifický. Byl to rok velkých změn (pro mě i osobních), rok výzev, smutku, zdolávání překážek, ale také solidarity a vzájemné pomoci. Vánoční svátky (které jsou v době psaní tohoto editoria před námi) ještě více umocňují pocit, že by lidé měli být právě v tomto čase pospolu, potkávat se, vzpomínat a trávit čas se svými milovanými. Není to jen období vánočního shonu a nakupování dárků. Pandemie však mnohým lidem neumožnila být v kruhu rodinném, budou se muset držet v izolaci a být spolu jen v myšlenkách nebo „online“. Přesto bych vám všem chtěla popřát, abyste vkročili do nového roku se stejně velkým odhodláním, s jakým jste čelili koronaviru v roce 2020, a udrželi si entuziasmus ve svojí práci. Práci, kterou děláte srdcem a pro lidi, kteří vás potřebují v těžkých osobních či pracovních okamžicích.

Děkujeme za vaši práci!

Ing. Petra Cibulková, šéfredaktorka

Krásné vánoční svátky
a společně nakopněme
tento těžký rok 2020.

ASOCIACE POSKYTOVATELŮ
SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ČR

Úvodník

Dalo by se říci, že se závěr roku, stejně jako jindy, přibližuje mívovými kroky a my doděláváme na poslední chvíli to, co jsme v letošním roce nestihli, jako by další rok ani neměl přijít a my nechtěli při posledním soudu zdůvodňovat nedodělané úkoly. Takové tvrzení je však nutně chybné z hlediska vnímání toku času. Rok 2020 je jiný než roky, které většina z nás pamatuje. Je zavirovaný a nelze jej přeinstalovat. Obvyklý předvánoční shon a výběr dárků se přesunuly do on-line reality. Svařák, bez roušky a obav, že nás bude kontrolovat příslušník policie, si můžeme dát doma. Restaurace zejí prázdnotou a míra sociální izolace je mimořádně vysoká. Prožíváme krizi, teritoriálně omezenou hranicemi států, s časově vcelku přesně určitelným začátkem, avšak jasným koncem v nedohlednu. K čemu nám, sociálním pracovníkům, může být dobrá? Je příležitost k revizi hodnot jak osobních, tak společenských či profesních. Lékaři, zdravotní sestry a tentokrát velmi viditelně i sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách podávají mimořádné výkony. Zejména poslední dvě jmenované skupiny zaslouží ocenění ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí a je nepochybně správné, že se jim ho dostává. Vždyť v podmínkách časové tísně musejí hledat nové postupy a řešení, protože standardní postupy na jedinou neplatí a to, co bylo považováno za etické, přináší etická dilemata, s nimiž se musejí vyrovnávat. Najdeme si i při takovém tempu chvíli pro sebe, příležitost zamyslet se a uvědomit si, co je důležité,

do čeho jsme investovali před krizí, v jejím průběhu a do čeho chceme a budeme investovat po ní. Jsou to vztahy, věci...? Při práci, a v pomáhajících profesích to platí obzvláště, dáváme do každé činnosti alespoň trochu sebe (úsměv, vlídné slovo...), aby byl výsledek kloudný. Podstatný je vždy zájem o člověka a ochota investovat čas a energii do vztahů. Dost času a energie investovalo mnoho odborníků do přípravy věcného záměru zákona o sociálních pracovnících/sociální práci. Stejně jako přichází ve vlnách současná pandemie covid-19, vrací se do ohniska zájmu některé dokumenty legislativní povahy. Plán legislativních prací vlády pro příští rok počítá s věcným návrhem zákona o sociální práci. Paní ministryně se nechala slyšet, že je pro ni prioritou číslo jedna. Současná situace každému z nás nabízí příležitost zamyslet se nad hodnotami povolání (ne profese, protože zákon stále nemáme), nad tím, jestli profesní zákon potřebujeme, a jestli je ten správný čas. Pokud dojdeme k závěru, že ano, přeji nám, aby byl vyjádřením hodnot profese a stanovením jasných hranic oboru, k jejichž uvědomění vytváří současná situace velmi příznivé podmínky, a stal se hodnotnou investicí pro obor do budoucna. Přeji nám, aby se stal darem nikoli danajským (trojským koněm; pozn. trojský kůň je označení škodlivého softwaru), protože jeden zavirovaný rok úplně stačí.

Přeji vám klidné prožití Vánoc a více blízkých setkání do nového roku.

PhDr. Filip Novotný

RODINÁM DĚTÍ S POSTIŽENÍM ODLEHČUJEME V KAŽDÉ DOBĚ. VÍTE TO?

COVID 19
SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Jak daleko, jak blízko? Příspěvek k debatě o vzájemném vztahu sociální práce a sociální pedagogiky

Text: Mgr. et Mgr. Zdeňka Dohnalová, Ph.D. odborná asistentka, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita

Cílem předloženého příspěvku je komparace dvou společenskovedních oborů, oblastí praxe a profesí – sociální práce a sociální pedagogiky. Obě disciplíny vykazují mnohé společné aspekty, ale zároveň můžeme identifikovat i významné odlišnosti. Mezi odbornou i laickou veřejností (nejen) v České republice navíc nepanuje shoda v jednoznačném vymezení sociální práce i sociální pedagogiky, což stěžuje možnosti komparace, přispívá k nejednoznačné identitě obou disciplín a jejich nízké prestiži. V závěru článku se na příkladech z praxe seznámíte s možnostmi intervence obou pomáhajících profesí do životní situace klientů v době koronavirové pandemie.

Vzájemné vymezování však často zůstává na poli akademických debat a nannozie nijak výrazně nezasahuje do praxe sociální pedagogiky a sociální práce. Zde totiž mnohdy dochází k překrývání pracovních činností zástupců obou profesí a k zaměření na totožnou cílovou populaci. Absolventi sociální pedagogiky navíc mohou pracovat na pracovní pozici sociální pracovník.¹ Sociální pracovníci i sociální pedagogové intervnují do životní situace lidí takovým způsobem, aby došlo k naplňování stanoveného cíle. Ten můžeme obecně charakterizovat jako snahu o zlepšení životní situace jednotlivců, skupin, komunit i celé cílové populace. Toto zlepšení má v mikro rovině často podobu optimalizace vztahů mezi člověkem a jeho okolím, popř. komunitou či společností jako celku. Sociální pedagogika, intenzivněji než sociální práce, se navíc snaží předcházet vzniku obtížných životních situací svým preventivním působením.

Pro sociální pedagogiku je charakteristické, že výchovně-vzdělávací působení přenesla i mimo zdi škol a školských zařízení.

Sociální práce a sociální pedagogika jsou založeny na odlišných historických kořenech, obě disciplíny mají odlišný historický vývoj a rozdílné sebepojetí. Jejich cíle, zájmy a orientace na cílové skupiny jsou často obdobné. Sociální práce i sociální pedagogika patří do skupiny sociálních věd; jedná se o vědu o sociální práci a vědu o výchově. O signifikantní blízkosti obou disciplín svědčí i skutečnost, že na vztah sociální pedagogiky a sociální práce je orientována samostatná kapitola v Encyklopedii sociální práce z roku 2013² (v relaci s ostatními příbuznými obory je v této encyklopedii věnována pouze další společná kapitola).³

Obě disciplíny kladou důraz nejen na efektivní využívání svých metod a technik a dodržování pevně stanovených etických zásad, podstatně je rovněž zaměřeny na samotného pracovníka, neboť jak konstatuje Kopřiva,⁴ hlavním pracovním nástrojem pracovníka v pomáhajících profesích je jeho osobnost. Na tuto skutečnost reagují zástupci vzdělatelů sociální práce i sociální pedagogiky.

STEJNÝ CÍL, RŮZNÉ CESTY?

Sociální práce i sociální pedagogika mohou napomoci ke změně v životní situaci člověka. Obě disciplíny si kladou ambici pozitivně ovlivňovat kvalitu života člověka. Každá z disciplín však k tomuto cíli jde po své vlastní cestě. Zatímco sociální pedagogika, jako jedna z pedagogických disciplín, je primárně zaměřena na výchovně-vzdělávací oblast, jednou ze signifikantních charakteristik sociální práce je holistický pohled na životní situaci klienta, který berou sociální pracovníci v potaz při posouzení životní situace

klienta a následně při stanovování cílů intervence. Sociální pracovník často působí jako koordinátor návazných služeb a zprostředkovává klientům pomoc jiných odborníků a odborností. Sociální pracovníci tedy mohou být těmi, kdo v rámci mezioborové spolupráce přizvou sociální pedagogy (a naopak).

CÍLOVÁ POPULACE

Společné je zaměření obou disciplín na osoby nacházející se v obtížných životních situacích; při práci s cílovými skupinami, jak je definuje sociální práce, mohou být vhodně využity obě. Kraus⁵ však upozorňuje, že sociální pedagogika se zaměřuje na celou populaci, kterou chce vést ke zdravému způsobu života, zatímco sociální práce má svou cílovou populaci „přefiltrovanou“ přítomností určité sociálně problémové situace. Jak je již uvedeno výše, sociální pedagogika se také mnohem intenzivněji než sociální práce zaměřuje na oblast prevence. Nejednoznačné pojetí obou disciplín se projevuje i ve vymezování cílové populace. Někteří autoři směřují primárně pozornost sociální pedagogiky na děti a mládež. Sociální pedagog, stejně jako sociální pracovník, však může nacházet široké pole působnosti v oblasti vězeňství a penitenciární péče; a rovněž v oblasti práce o seniory. Svoji pomoc mohou zástupci obou profesí nabízet i zatím nepříliš viditelným cílovým skupinám, jako jsou např. neformální pečující a pozůstalí.

Gulová⁶ uvádí, že v našich podmínkách vnímáme sociální práci jako intervenci do náročné situace klienta, jenž často není motivován ke změnám. Sociální pedagogika pracuje spíše s prostředím, které člověka obklopuje. Věnuje se aktivizaci jedince, zejména v oblasti prevence. Podle Musila se nicméně sociální práce zamě-

¹ Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.

² Kaplánek, M. Sociální pedagogika a sociální práce, s. 503–506. In Matoušek, O. a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013.

³ Musil, L. Sociální práce a jiné pomáhající obory / profese, s. 506–509. In Matoušek, O. a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013.

⁴ Kopřiva, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 1997.

⁵ Kraus, B. Paradigmata sociální práce a sociální pedagogiky. In Marášková, I. (Ed.), Politika a paradigmata sociální práce: Co jsme zdědili a co s tím uděláme? Sborník z konference (s. 27–35). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2011.

⁶ Gulová, L. Sociální práce pro pedagogické obory. Praha: Grada, 2011.

⁷ Musil, L. Identita oboru / profese sociální práce, s. 512–514. In Matoušek, O. a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013.

⁸ Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. a zákon o pedagogických pracovnících 563/2004 Sb.

řuje na klienta i na prostředí, ve kterém klient žije, protože cílem sociální práce je pomoc klientům zvládat jejich nesnáze v interakcích se subjekty v jejich sociálním prostředí.

VZDĚLÁNÍ A LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ

Jisté napětí mezi oběma disciplínami panuje v oblasti vzdělávání studentů sociální práce a sociální pedagogiky. Někteří sociální pedagogové (respektive vzdělavatelé v oblasti sociální pedagogiky) se mohou cítit ohroženi oborem sociální práce, který sice rovněž patří mezi méně etablované profese, ale v zákonech má již více ukotvenou pozici.⁸ V současnosti panuje debata o tom, zda i nadále budou moci být absolventi sociální pedagogiky zaměstnáváni na pozici sociální pracovník. Otázkou je, nakolik vzdělavatelé v oblasti sociální pedagogiky edukují své studenty i v oblasti sociální práce a naplňují Minimální standard vzdělávání Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Vzdělavatelé v oblasti sociální pedagogiky zase oprávněně upozorňují na skutečnost, že z kurikula přípravy sociálních pracovníků vymizela pedagogická průprava, která by byla užitečná zejména u sociálních pracovníků orientovaných na práci s dětmi a mládeží.

ZÁVĚR – SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V DOBĚ KORONAVIROVÉ PANDEMIE

Pokud se nyní podíváme na sociální práci a sociální pedagogiku jako na dvě pomáhající profese, ukážeme si na několika málo příkladech zapojení obou disciplín do řešení obtížné situace vzniklé

Významným tématem sociální pedagogiky i sociální práce se stalo smysluplné vyplnění volného času dětí a dospělých (včetně seniorů), kterým se kvůli pandemii radikálně změnil každodenní život.

v souvislosti s vypuknutím koronavirové pandemie. Pro sociální práci i sociální pedagogiku znamenala vzniklá situace značnou zatěžkávací zkoušku a domnívám se, že se právě v době krize naplno projevila blízkost obou disciplín.

Sociální pedagogové byli nuceni např. v souvislosti s povinným uzavřením škol hledat cesty, jak vzdělávací proces přenést do domácího prostředí a jak toto prostředí efektivně modifikovat. Sociální pracovníci spolu se sociálními pedagogy zajišťovali počítače a tablety pro děti ze znevýhodněných rodin a zprostředkovali internetové či televizní připojení. Touto cestou mohli být žáci a studenti v kontaktu s pedagogy a spolužáky alespoň na dálku. Pokud rodiče nebyli z nějakého důvodu schopni na online výuce participovat, sociální pedagogové se snažili zprostředkovat možnost distančního doučování. Pomoc a podporu však potřebovala většina rodičů, kteří se nečekaně a mnohdy nedobrovolně ocitli v roli učitelů svých dětí a museli nacházet nové způsoby harmonizace práce a rodiny. Někteří z rodičů školou povinných dětí navíc museli i nadále chodit do práce, protože jejich profesní působení nebylo možné realizovat v režimu home office. Sociální pedagogové proto sami poskytovali, popř. zprostředkovali hlídání dětí rodičů z tzv. první linie.

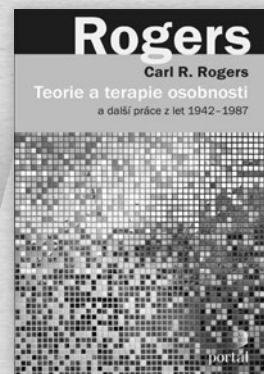
Sociální pracovníci už před nástupem

pandemie často pracovali s lidmi ohroženými sociálním vyloučením (např. lidé bez domova, lidé se závislostmi, lidé s postižením, senioři). Je zjevné, že okolnosti spojené s pandemií negativně zasáhly do životní situace klientů sociální práce. Bylo třeba učinit kroky zabraňující kumulaci problémů a zajištění alespoň základních potřeb. Např. pro osoby bez domova byla v Brně otevřena dvě kontaktní centra (jedno denní, jedno nonstop). Sociální pracovníci rovněž hledali cesty, jak zprostředkovat seniorům v institucionálních zařízeních distanční kontakt s rodinami; koordinovali distribuci roušek a nákupů pro seniory žijící v jejich přirozeném prostředí atp.

Významným tématem sociální pedagogiky i sociální práce se stalo smysluplné vyplnění volného času dětí a dospělých (včetně seniorů), kterým se kvůli pandemii radikálně změnil každodenní život. Pomáhající profesionálové si kladli otázky, které se týkaly nejen cílové populace, ale jistě i jich samotných: Jak trávit volný čas se značně omezenou variantou možností? A jak bojovat se všudypřítomným strachem? Jak předcházet obtížným situacím (např. konfliktům v rodině), které vyhlášení „státní“ karantény mohlo ještě více zkomplikovat? Jak co nejlépe projít obtížným obdobím a třeba si z něj i odnést pozitivní impulsy do dalšího života? ■

INZERCE

Novinky z Portálu

KNIHKUPECTVÍ PORTÁL:
Praha 1, Jindřišská 30 / Praha 8, Klapkova 2

obchod.portal.cz

portál

Křišťálové kamínky 2020 získalo šest osobností

Asociace TRIGON, která v rámci Evropských dnů handicapu každoročně uděluje ocenění Křišťálový kamínek, se letos rozhodla vyhlásit jména osobností bez účasti diváků. Z důvodu stále trva-

jícího nouzového stavu a mimořádných opatření nahradilo tradiční slavnostní večer pro veřejnost komorní setkání s každým oceněným zvlášť, a to v týdnu od 19. do 26. listopadu 2020. Na Křiš-

ťálovém kamínku 2020 byly vyhlášeny nominace ve dvou kategoriích: Osobnost – za záslušnou aktivitu při pomoci druhým a Organizace – za mimořádnou aktivitu ve prospěch lidí, kteří se bez solidární pomoci neobejdou.

Křišťálový kamínek v kategorii Osobnost převzaly:

- Pavla Olšáková, speciální pedagožka (SPC pro PAS, ZŠ Kpt. Vajdy)
- Darja Waczyňská, vrchní sestra (Dětský rehabilitační stacionář při Městské nemocnici Ostrava)
- Petra Kremerová, vychovatelka (Základní škola při zdravotnickém zařízení a Mateřská škola při zdravotnickém zařízení, Opava)
- Eva Benešová, fyzioterapeutka
- Jaroslava Rovňáková, dlouholetá vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví (Magistrát města Ostravy)

Křišťálový kamínek v kategorii Organizace obdržel:

- Zdravotní klaun, o. p. s.

Využití práce z domova ze strany zaměstnavatele

Práce z domova je stále častějším a žádanějším benefitem, který oceňují zaměstnanci i zaměstnavatelé. Aktuální pandemie covid-19 pak možnosti a výhody práce mimo pracoviště zaměstnavatele zřetelně ukazuje.

Text: JUDr. Vladimír Hort, právník APSS ČR

Zákonodárce bohužel nevyužil prostor v aktuální novele zákoníku práce provedené zákonem č. 285/2020 Sb. k tomu, aby upravil její základní specifika, a tak poskytnul zaměstnavatelům jasná (a funkční) pravidla pro nastavení této formy práce. Vychází zřejmě z předpokladu, že zákonem neupravené záležitosti naplní účastníci vzájemnou dohodou, a to i za případného použití nepojmenované (tzv. inominátní) smlouvy podle § 1746 odst. 2 občanského zákoníku a také ústavní zásady „co není zakázáno, je dovoleno“.

Úpravu tzv. **domáckých zaměstnanců** obsahuje ustanovení § 317 zákoníku práce, podle něhož na pracovněprávní vztahy zaměstnance, který nepracuje na pracovišti zaměstnavatele, ale podle dohodnutých podmínek pro něj vykonává sjednanou práci v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje,

se vztahuje právní úprava zákoníku práce. Místem výkonu práce nemusí být nutně bydliště zaměstnance, ale i jiné místo, včetně místa v zahraničí (tzv. „Teleworking“). Pokud zaměstnanec pracuje z bydliště, užívá se pojem „Home Working“, příp. „Home Office“.

Zaměstnanci pracující mimo pracoviště zaměstnavatele mohou k provádění sjednaných prací a úkolů používat vlastní nářadí, výpočetní techniku, pracovní pomůcky (kancelářské aj.) nebo jiné věci. To je třeba dohodnout v pracovní smlouvě, resp. v jejím dodatku nebo i v samostatné dohodě (již zmíněné „inominátní“), kde by mělo být obsaženo také určení výše náhrad, které zaměstnavatel poskytne zaměstnanci za použití jeho nářadí, zařízení apod. k výkonu práce. Může se jednat o paušální částky, které zahrnují jak náhradu za opotřebení těchto předmětů, tak i za spotřebu energie k provozu strojů, zařízení výpočetní tech-

niky a také k osvětlení pracoviště. U těchto zaměstnanců se předpokládá osobní výkon práce, přestože u nich je prakticky vyloučena soustavná kontrola, zda vykonávají sjednané práce bez pomoci cizích osob, zejména rodinných příslušníků.

Rozsah práce, který zaměstnavatel určuje, by neměl přesáhnout množství práce, jaké podle konkrétních norem spotřeby práce odpovídá týdenní pracovní době obecně stanovené pro výkon prací tohoto druhu. **Pracovní doba je i pro tyto zaměstnance nejvýše 40 hodin týdně.** Vzhledem k tomu, že tito zaměstnanci mají možnost přizpůsobovat si svou pracovní dobu osobním časovým možností, není nutné jim zajišťovat náhradu mzdy/platu při všech osobních překážkách v práci. Těmto zaměstnancům se poskytuje náhrada ušlé mzdy/platu ve výši průměrného výdělku jen při překážkách v práci, které jsou uvedeny v nařízení vlády č. 590/006 Sb.

Jelikož se na tyto zaměstnance nevztahuje ustanovení zákoníku práce o rozvržení pracovní doby, nemohou uplatňovat

nárok na příplatek nebo náhradu mzdy/ platu za práci v neděli nebo ve svátek. V důsledku osobního výkonu práce odpovídá za případnou způsobenou škodu zaměstnavateli samotný zaměstnanec podle pracovních předpisů jako zaměstnanec v obvyklém pracovním poměru, i kdyby škodu způsobila jiná osoba (např. rodinný příslušník apod.)

Zaměstnavatelé, kteří hodlají nikoliv jednorázově využívat tuto formu práce, by měli zvážit vytvoření **vnitřního předpisu**, který by blíže upravoval možnost čerpání a podmínky fungování Home Office. Obsahovat by měl mj.:

- specifikaci, kteří zaměstnanci mohou této formy práce využívat a jak často;
- ujednání upravující využívání pracovních pomůcek a případnou odpovědnost za svěřené hodnoty;
- způsob evidence pracovní doby;
- způsob předávání úkolů a pokynů k práci, kontroly a vyhodnocování výsledků práce;
- otázku náhrady výdajů příslušejících zaměstnanci v souvislosti s výkonem práce (např. za využití či opotřebení vlastního PC, tiskárny aj., náklady na služby spojené s výkonem práce, jako je energie, internetové připojení apod.); vhodná zde bude úhrada formou sjednaného paušálu;
- pravidla chování práce z domova a informace o BOZP.

Konkrétní **dohoda** s dotčeným zaměstnancem by pak měla tyto náležitosti obsahovat včetně údaje, zda je uzavírána na dobu určitou. Pokud tento údaj nebude v dohodě uveden, platí, že byla uzavřena na dobu neurčitou a bude nutné doplnit pravidlo o jejím ukončení jak ze strany zaměstnavatele, tak i zaměstnance. Trvání dohody může být prodloužováno nebo může být dohoda opakována bez omezení, jaké platí u uzavírání pracovních poměrů na dobu určitou (tzv. „zákaz neomezeného řetězení pracovních poměrů“).

Protože se zpravidla mění místo výkonu práce, je nezbytné uzavřít **dodatek** pracovní smlouvy obsahující tuto změnu. To však není nutné, pokud pracoviště zaměstnavatele a místo výkonu práce zaměstnance v režimu Home Office splývají (např. tehdy, pokud obě místa leží v téže obci, které bylo v pracovní smlouvě sjednáno jako místo výkonu práce).

Platí, že zaměstnavatel nemůže zaměstnance k práci z domova nutit a musí se s ním na jeho zavedení i fungování vždy dohodnout. Zaměstnanec na výkon práce v režimu Home Office také nemá nárok, který by si na zaměstnavateli mohl vynucovat. Vše je o vzájemné dohodě obou stran. ■

Práce sociálně-zdravotního pracovníka v porodnici

Ve svém příspěvku bych vám ráda přiblížila práci zdravotně-sociálního pracovníka v nemocnici, v mém konkrétním případě v porodnici, tj. ve Fakultní nemocnici Brno, pracoviště na Obilním trhu 11, které v roce 2018 oslavilo 130 let od svého založení. Na Sociálně-zdravotním oddělení FN Brno jsem zaměstnaná od roku 2011, v sociální oblasti se ale pohybuji již od roku 2000.

*Text: Bc. Marie Válková, DiS.,
Fakultní nemocnice Brno*

Pozice sociálního pracovníka má ve Fakultní nemocnici Brno dlouhou tradici a v průběhu několika desetiletí se ustálila i náplň práce. Jednotlivá oddělení a kliniky mají své konkrétní zdravotně-sociální pracovníky. Vzhledem k tomu, že pacienty Fakultní nemocnice Brno mohou být novorozenci, děti, dospělí i senioři, je i práce sociálně-zdravotního oddělení velmi různorodá.

Fakultní nemocnice Brno je druhá největší nemocnice v České republice a zároveň nemocnice evropského významu. Ročně se zde narodí více než šest tisíc dětí. V roce 2019 se zde například narodilo téměř 6500 dětí, čímž se v porodnosti řadíme na první místo v celé České republice. Od roku 1995 současně patří FN Brno mezi jedno z dvanácti specializovaných perinatologických center v České republice a trůfám si říci, že je špičkovým pracovištěm. V perinatologických centrech obecně dochází ke koncentraci nejzávažnějších patologických a rizikových stavů, mezi nimiž jsou nejvýznamnější předčasné porody. Ty mají nejen sociální, ale i ekonomické dopady. Z tohoto důvodu je důležitá mezioborová spolupráce.

Práce zdravotně-sociálního pracovníka v porodnici na Obilním trhu je velmi specifická svým zaměřením, je různorodá a vyžaduje široký přehled a znalosti z mnoha oblastí. Legislativně pak vychází z úpravy zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Koncepte sociální práce v ČR na samostatný zákon stále čeká, i když v minulosti byla opakovaná snaha o jeho vytvoření.

Náplň práce zdravotně-sociálního pracovníka ve FN Brno je stanovena interní řízenou dokumentací, a to konkrétně ve Standardních ošetrovatelských postupech, metodickými pokyny a pracovními postupy, jejichž znění schvaluje vedení nemocnice. Účelem těchto dokumentů je zajištění jednotných postupů v souladu s platnou legislativou, dodržování sociálně-právních předpisů, dostupnost sociální

pomoci při léčebném a ošetrovatelském procesu pacienta, která patří ke komplexnosti péče.

Cílem sociální práce v nemocnici je pomoc pacientům nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci a snaha o hledání řešení vzniklé sociální situace. To vše za dosažení maximální možné hranice při uspokojování základních i vyšších životních potřeb s ohledem na jejich zdravotní stav a sociální podmínky. Za nepříznivou sociální situaci je považováno oslabení nebo ztráta bazálních schopností, a to z důvodu nemoci, ztráty soběstačnosti, věku, zdravotního handicapu, krizové sociální situace nebo znevýhodněného sociálního prostředí.

Služby našeho oddělení jsou tedy hojně využívány jak prakticky všemi odděleními Gynekologicko-porodnické kliniky, včetně onko-gynekologie, tak – a to zřejmě nejčastěji – pediatri z Neonatologického oddělení.

Dle mých zkušeností si dovolím říci, že nejpodstatnější jsou pro naši práci informace a úzká provázanost s dalšími odděleními i úřady, odbornost a empatie. Z institucí nejčastěji spolupracujeme s orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). V případě osvojení pak s oddělením náhradní rodinné péče, kterou v Brně vykonává Magistrát města Brna. Mimo Brno tuto činnost vedou obce s rozšířenou působností při OSPOD. Součinnost máme samozřejmě i s ostatními odděleními sociální péče jednotlivých úřadů, Policií ČR a dalšími institucemi, jako je např. Úřad práce ČR, Česká správa sociálního zabezpečení a další. Pokud to situace vyžaduje, spolupracujeme a informace poskytujeme i registrujícímu pediatrovi novorozence (PLDD), a to například v případě sociálně rizikové rodičky. Naší snahou je vždy najít co nejvhodnější řešení daného problému.

Nezastupitelnou roli v pomoci rodičkám mají i neziskové organizace (např.: Podané ruce, Ratolest, Nedoklubko, Bílý kruh bezpečí a další). Z důvodů ochrany osobních údajů (GDPR) nemá ovšem naše oddělení pravomoc informovat neziskové organizace o konkrétních pacientkách, ale

může, na žádost pacientky či OSPOD, pomoc doporučit a zprostředkovat ji.

Pokud má rodička o novorozené dítě zájem, chce o něj skutečně pečovat a má snahu vzniklý problém řešit, jsme schopny – troufám si říci vždy – najít řešení, i když někdy jen dočasné. Rodičce navrhneme možnosti řešení její momentální situace, nastíníme důsledky jednotlivých kroků a rozhodnutí. Prvotním zájmem je řádná péče o novorozené dítě tak, aby nedošlo k ohrožení jeho života či zdraví. Veškeré výstupy však musíme konzultovat s místně příslušným OSPOD. Místní příslušnost je dána trvalým bydlištěm novorozence. OSPOD má vždy rozhodující slovo u námi navrženého postupu řešení.

Důvody pro zahájení sociálního šetření mohou být různé, například rodička, která se na první pohled ocitla v nepříznivé sociální situaci. Pro toto hodnocení svědčí například fakt, že do porodnice přijela bez základního vybavení jako hygienických potřeb, náhradního oblečení, výbavičky pro novorozence, je bez dokladů totožnosti, uvádí, že je bez stálého bydlení, je pod vlivem návykové látky či alkoholu.

Právě užívání návykových látek či alkoholu je u rodiček velmi problematické. Způsob života rodičky v těhotenství přímo ovlivňuje kvalitu budoucího života novorozence. Pokud je žena očekávající narození dítěte závislá na návykových látkách, často nedochází na kontroly k registrujícímu gynekologovi nebo ho často vůbec nemá, neabsolvuje základní screeningové vyšetření (vrozených vývojových vad plodu aj.), nedodrжуje životosprávu.

Spolu se závislostí na alkoholu je mnohdy svázána i závislost na nikotinu, hepatitida či pohlavně přenosné choroby. Je-li budoucí rodička dlouholetou uživatelkou návykových látek, může mít s užíváním spojen i životní styl – bydlení ve squatu, bez připojení na inženýrské sítě, nízká hygiena a další. Mnohdy je uživatelem návykových látek i partner rodičky a otec jejího dítěte i jejich nejbližší kamarádi a známí. V případě závislosti na alkoholu je tato situace ještě komplikovanější, protože je často skrývaná a navenek je vše v pořádku.

U dlouhodobě závislých rodiček se hůře hledá motivace k řádné péči o novorozence a nutné změně prostředí tak, aby nedošlo k ohrožení dítěte. V těchto případech se také složitěji navazuje spolupráce se širší rodinou pacientky, která by rodičce mohla být oporou v péči o dítě. Nejproblematictější se pak jeví snaha o umístění závislých rodiček například v azylovém zařízení pro matky s dětmi, což je téměř nemožné. Najde-li rodička dostatek sil, projeví-li zájem tuto situaci řešit a prokáže-li opravdový zájem o novorozence, daří se našemu oddělení za intenzivní spolupráce s OSPOD a především neziskových organizací (např. Podané ruce) pomoci rodičce v řešení její situace.

Další skupinou klientek našeho sociálně-zdravotního oddělení jsou pacientky, které jsou hospitalizovány s onko-gynekologickou diagnózou. Nárůst počtu těchto pacientek zvýšil i počet žádostí oddělení o zajištění následné péče. Podle jejich zdravotního stavu a dle požadavku oddělení je naší povinností pomoci pacientkám zajistit domácí péči, lůžko v léčebně dlouhodobě nemocných či rehabilitačním centru. V případech zahájení paliativní péče pak hospicovou péči jak v lůžkovém zařízení, tak i doma v kruhu rodiny. Současně také předáváme informace rodině pacientek o možnostech, jak jim zjednodušit realizaci péče v domácím prostředí, např. zajištění kompenzačních pomůcek, vyřízení příspěvků na péči, dlouhodobého ošetřovného a dalších.

Nemalou částí pacientek Sociálně-zdravotního oddělení FN Brno představují nezletilé dívky. Ty přicházejí do gynekologických ambulancí nebo se s nimi setkáváme přímo v ambulanci porodního sálu. Pokud lékař v průběhu vyšetření zjistí, že došlo k pohlavnímu styku před dovršením patnácti let věku dívky nebo má podezření na její zneužití či týrání (syndrom CAN – syndrom týraného a zneužívaného dítěte), plníme oznamovací povinnost a neprodleně tuto událost písemně hlásíme příslušným orgánům – OSPOD i Policii ČR (povinností lékaře).

Pokud je to možné, vedeme sociální pohovor v naší kanceláři, zcela v soukromí.

Situaci rozebereme s nezletilou i jejím zákonným zástupcem, popř. doprovodem. Probereme rodinnou anamnézu, postoj nezletilé k celé události, reakci zákonného zástupce na novou skutečnost, uspořádání budoucích rodinných poměrů a domluvíme se na rozsahu spolupráce.

Za nezletilou je považována každá žena, která v den porodu nedosáhla věku osmnácti let. Nezletilá nemá rodičovskou zodpovědnost v plném rozsahu, o dítě ale může fakticky pečovat (od šestnácti let může již např. pobírat rodičovský příspěvek či si požádat o porodné).

Řešení těhotenství nezletilé vždy vychází z přání a postoje nezletilé dívky. Přihlíží se k její rozumové a volní vyspělosti a k aktuálnímu zázemí pro výchovu novorozence – bytové, majetkové i finanční možnosti širší rodiny. Péči o novorozence může převzít i plnoletý otec, pokud však bylo před místně příslušným soudem učiněno prohlášení o určení otcovství. V případě, že nezletilou podpoří rodina nebo k novorozenci nebylo přiznáno otcovství, musí péči zastřesit třetí, plnoletá osoba, většinou matka nezletilé.

V případě, že nezletilá rodička nemá nikoho z rodiny, kdo by nad ní a jejím dítětem převzal dohled, je poručníkem ze zákona stát, tedy orgán sociálně-právní ochrany dětí dle místní příslušnosti. Na návrh poručníka pak může být nezletilá s novorozencem umístěna ve výchovném ústavu pro nezletilé matky s dětmi do její plnoletosti. Místní příslušnost soudu i OSPOD je dána trvalým bydlištěm novorozence.

Ať již nezletilá rodička s novorozencem odchází domů nebo je vybrána jiná alternativa, rozhoduje o tom místně příslušný OSPOD na základě písemného upozornění zdravotně-sociálního oddělení. OSPOD pak po zvážení uvedených ukazatelů rozhoduje o pobytu novorozence, naváže spolupráci s rodinou a dohlíží na řádnou péči o novorozence. Veškerá rozhodnutí jsou učiněna v co nejlepším zájmu novorozence a jeho nezletilé matky.

Pro ilustraci uvádím dílčí statistiku porodů nezletilých rodiček v poměru k počtu porodů na pracovišti na Obilním trhu za posledních pět let.

V případě těhotenství nezletilé rozlišujeme dva způsoby, kterými k otěhotnění došlo. Jedná se o pohlavní styk dobrovolný (viz dále ad 1. a 2.) a nedobrovolný (viz dále ad 3.). Na našem pracovišti se nejčastěji setkáváme s:

1. pohlavním stykem dobrovolným, často pravidelným a mnohdy s graviditou plánovanou. Nezletilá s partnerem, obvykle starším, chce žít společně.

Tabulka: Dílčí statistika porodů nezletilých rodiček v poměru k počtu porodů na pracovišti na Obilním trhu za posledních pět let

Rok	Počet porodů celkem	Počet porodů nezletilých
2016	2885	11
2017	2992	12
2018	3074	23
2019	2970	18
2020 k 10/2020	2559	20

Zdroj: statistika FN Brno

Rodina se výchově další generace nebrání, většinou ji podpoří. Poskytne jim dostatečné materiální, finanční i bytové zázemí – mnohdy jde jen o pokoj na ubytovně. Z důvodu potvrzení zajištění nezletilé rodičky i novorozence vyžaduje Fakultní nemocnice Brno také písemné prohlášení zákonného zástupce nezletilé. Zákonný zástupce nezletilé, většinou matka matky, se v něm zaručí za řádnou péči o novorozence do zletilosti rodičky nebo do přiznání otcovství u soudu zletilým otcem novorozence. Toto prohlášení pak spolu s žádostí o vyjádření zasíláme na místně příslušný OSPOD, který prověří prostředí novorozence a většinou nemá námítky k propuštění nezletilé matky s dítětem do domácí péče. Po ukončení jejich hospitalizace je úkolem zdravotně-sociálního pracovníka odeslat písemně závěrečnou zprávu o průběhu hospitalizace, včetně informací, jakým způsobem nezletilá matka zvládla péči o novorozené dítě. Často také telefonicky informujeme registrujícího pediatra novorozence o jejich propuštění.

Mnohaletá praxe ukázala, že toto chování je specifické pro určitou sociální skupinu osob. Ta dřívější zahájení pohlavního života a brzké založení rodiny nepovažuje za společenský problém, spíše naopak. Trestněprávní odpovědnost je jí pak zcela cizí a nepochopitelná.

2. pohlavním stykem dobrovolným, často jednorázovým, v lepším případě s kamarádem či spolužákem, často z pouhé zvědavosti. V tomto případě se jedná většinou o graviditu neplánovanou. Pro rodinu nezletilá je těhotenství mnohdy velkým šokem. Rodiče nezletilá se pak musí s dcerou dohodnout, jak se k nové situaci postaví. S lékařem v ambulanci mohou probrat případně ukončení těhotenství. Pokud se rodina rozhodne pro zachování gravidity, vybírá mezi možnostmi vychovat dítě v biologické rodině, nebo jej nabídnout k osvojení.

3. pohlavním stykem nedobrovolným, tedy se znásilněním. V těchto případech k zachování případného těhotenství většinou nedochází.

Pohlavní styk před patnáctým rokem je vždy trestným činem, a proto je spolupráce s orgány činnými v trestním řízení bezprecedentní. V případech řešených naším oddělením většinou pracujeme s dívkami věkem blízkým patnácti let, které uvádějí, že se jedná o pohlavní styk dobrovolný, bez známek zjevného napadení či ublížení na zdraví.

Je samozřejmě k diskuzi, zda jsou schopny zhodnotit závažnost svého rozhodnutí vést mnohdy pravidelný sexuální

život v takto nízkém věku a zda mnohdy laxní přístup zákonných zástupců k této věci je dostatečně stíhán a trestán příslušnými orgány. Otázkou zůstává i důslednější intervence a preventivní konání OSPOD v dohledu a spolupráci s rodinou a jejich možné faktické provedení či vynucení.

V případě, že si rodina i nezletilá rodička nepřejí dítě vychovávat a umělé ukončení gravidity odmítají, anebo ho už lékař nedoporučí, je variantou nabídnout novorozence k osvojení. Jde-li o rodičku, která má na území České republiky trvalý pobyt, je svobodná a neoznačila otce novorozence (tzv. domněnka otcovství), má ještě před porodem možnost požádat o utajení své osoby v souvislosti s porodem.

Tato možnost zajišťuje rodiče především anonymitu. V rodném listu novorozence pak není uvedeno jméno a příjmení matky, jeho trvalý pobyt se váže k místu porodu – dostane přidělenou adresu úřadu dle místa narození. Dokumentace o porodu je vedena pouze v listinné podobě a po ukončení hospitalizace je uložena a zapečetěna na sekretariátu kliniky. Rodička je od počátku vedena pod označením X, Y – tedy bez uvedení jména či adresy pobytu. Současně rodička obdrží identifikační kód, který je duplicitně uveden i v zapečetěné dokumentaci, a to pro případ, že by si své rozhodnutí rozmyslela.

Úkolem zdravotně-sociálního pracovníka je v případě, že se jedná o novorozence k osvojení, neprodleně po porodu písemně informovat Magistrát města Brna – Referát náhradní rodinné péče a požádat jej o zajištění následné péče o novorozence po ukončení jeho hospitalizace. Pracovníci referátu pak ve spolupráci s krajským úřadem vyberou vhodné pěstouny na přechodnou dobu a požádají soud o vydání Usnesení o předběžném opatření.

Aby byla zajištěna co nejlepší péče o novorozence a jeho rodinu i po ukončení jejich hospitalizace ve Fakultní nemocnici Brno, je nutná dobrá spolupráce všech zúčastněných a jejich vysoká profesionalita. Navíc musí být vše zrealizováno v krátkém čase – běžná délka hospitalizace zralého novorozence je 48, maximálně 72 hodin. Jsem velice hrdá na fakt, že naše oddělení je plnohodnotným členem multidisciplinárního týmu zajišťujícího tuto péči.

Dlouholetá mezioborová spolupráce vedla k zavedení, ukotvení a dodržování stanovených pracovních postupů, což celou naši práci usnadňuje. Bezprostředně po příjmu rodičky k porodu nás porodní sál již informuje, že se například jedná o sociálně rizikovou rodičku, ženu, která

hodlá předat novorozence k osvojení, je pod vlivem návykové látky nebo alkoholu, je nezletilá, omezená ve svéprávnosti, má psychiatrickou diagnózu nebo jiný handicap či potřebuje naši pomoc. S rodičkou je nezbytné probrat její problém, vyslechnout si její rozhodnutí, poučit ji o právech a povinnostech přiměřeně k jejím schopnostem, intelektu a možnostem chápání dané situace.

Nezanedbatelným úkolem Sociálně-zdravotního oddělení FN Brno je také povinnost sepsat s rodičkou, která porodila, „Hlášení o narození“. Zajistit podpis jména novorozence a základní údaje o rodičích nutné k vydání rodného listu novorozence, jako je místo jejich narození, nejvyšší dosažené vzdělání, stav, počet předešlých porodů, případně telefonický kontakt. Podklady je nutné zpracovat vždy, tedy i v případě porodu mrtvého novorozence. Údaje neprodleně písemně zpracujeme ve dvojím vyhotovení a odešleme dle místní příslušnosti na matriku ÚMČ Brno – střed. Bez rodného listu novorozence nelze podat návrh k soudu (například na předběžné opatření svěřeni novorozence do pěstounské péče na přechodnou dobu v případě opuštění novorozence matkou), vyřídít přihlášení novorozence ke zdravotnímu pojištění a další.

Již zmiňovaná spolupráce mezi jednotlivými odděleními našeho pracoviště vedla mimo jiné i k úpravě jednoho a k vytvoření druhého dokumentu. V prvním případě se jednalo o doplnění zásadní věty do formuláře pro ženy, které se rozhodly předat novorozence k osvojení. Díky iniciativě lékařů Novorozeneckého oddělení FN Brno rodička nově podpisem tohoto dokumentu souhlasí s péčí třetí osoby o své dítě od porodu po celou dobu jeho hospitalizace ve FN Brno. Tato „drobnost“ umožnila, aby pěstounka na přechodnou dobu mohla být okamžitě, několik hodin po narození opuštěného novorozence, přijata na oddělení jako doprovod dítěte. Výběr pěstounky je pak samozřejmě na místně příslušném OSPOD a krajském úřadu. Nutnost přítomnosti pečující osoby u novorozence po celou dobu pobytu v porodnici a její nezpochybnitelně kladný vliv na vývoj a zdravotní stav novorozence prokázala řada odborných studií.

Druhým, tentokrát nově vytvořeným dokumentem je pak Informační list pro rodiče po perinatální ztrátě. List vznikl ve spolupráci s Porodním sálem GPK FN Brno tak, aby v písemné podobě doplnil stávající informace, které rodiče osobně poskytuje naše oddělení – možnost zařídít pohřeb novorozence, nárok na pracovní neschopnost, nárok na peněžitou pomoc v mateřství a další dávky. Společně

s dalšími letáky a informacemi tak pomáhá v jedné z nejtěžších chvil rodičkám a jejich rodinám a doplňuje komplexnost vysoce profesionální péče poskytované pacientkám ve FN Brno.

Závěrem bych chtěla uvést, že každý den v porodnici přináší nové a nové případy, a my dopředu nikdy nevíme, který nás ten den čeká. Pro zajímavost mi dovoďte malou neformální statistiku. Za mého působení na Sociálně-zdravot-

ním oddělení Fakultní nemocnice Brno jsem se doposud setkala s nejmladší rodičkou ve věku třinácti let, navíc závislou na návykových látkách. Nejstarší prvoroďičkou pak byla žena ve věku padesát tři let. Pro srovnání, nejmladší babičkou byla žena, která krátce před narozením své vnučky oslavila třicáté narozeniny. Zmínit bych chtěla i nevšední kazuistiky: rodičky, které uváděly, že o své graviditě vůbec nevěděly, i když porodily dítě s hmotností více než tři kilogramy.

Ženy, které své těhotenství utajily před partnerem, se kterým vedly společnou domácnost. Zažila jsem bezdomovkyni, která hodlala předat dítě k osvojení, ale mateřské city ji přemohly a ona se za zhruba šestitýdenní hospitalizace zvládla rozhodnout, přijmout nabízenou pomoc a porodnici opouštěla společně se svojí dcerou. Ne vždy je naše práce veselá a mnohdy nemá šťastný konec. I přesto věřím, že moje práce má smysl a pomáhá ostatním. ■

Co pro vás může v době pandemie udělat Ministerstvo práce a sociálních věcí?

Nelehká doba nám přinesla mnoho výzev. Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále MPSV) nyní vystupuje nejen jako ústřední orgán státní správy, ale i jako každodenní partner pro pracovníky, kteří jsou v první linii další vlny epidemie koronaviru. MPSV začalo navazovat bližší spolupráce s cílem poskytnutí podpory pro širokou škálu zaměstnanců, kteří pečují o své klienty. MPSV si uvědomuje důležitost podpory terénních pracovníků v první linii, a proto se rozhodlo spustit komunikační síť mezi různými organizacemi, které nabízejí podpůrné programy a činnosti.

*Text: Mgr. Petra Nebeská,
Oddělení koncepce sociální práce
a vzdělávání, Odbor sociálních služeb
a sociální práce MPSV*

Odbor sociálních služeb a sociální práce navázal několik důležitých partnerství. Mezi první patří spolupráce s Vojenským zdravotním ústavem Armády České republiky (dále Armády ČR). Díky této aktivitě došlo k prezentacím mj. MUDr. Zuzany Šafusové, která působí v Armádě ČR, odboru biologické ochrany Těchonín a na klinice infekčních nemocí ve FN Hradec Králové. Předmětem společného setkání byly on-line semináře, nebo chtěli zaškolení, zaměstnanců sociálních služeb v oblasti dodržování hygienicko-epidemiologických opatření k prevenci nákazy nemocí covid-19. Celkem se zúčastnilo 650 posluchačů.

Na tyto on-line konzultace navázala série šesti videí „Jak na covid-19 v sociálních službách“. Tato krátká videa prezentují praktické informace a názorné ukázky pro zaměstnance sociálních služeb. Obecné informace jsou využitelné pro celé spektrum sociálních pracovníků i jejich dalších kolegů. Jelikož pracovníci prochází nebývalou zátěží a snaží se ze všech sil přizpůsobit stávajícím podmínkám, které se velmi často v čase mění, MPSV

jim nabízí pomocnou ruku, aby tuto zátěž zvládli. Podoba stručných a výstižných instrukcí pomůže pracovníkům se rychleji zorientovat v množství informací, které se k nim dostávají, a to ve zrychlené a čas- to neucelené formě.¹

Dalším důležitým partnerstvím bylo navázání komunikace s Mezinárodní zdravotnickou a humanitární organizací Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières, MSF). Tato aktivita probíhá koordinovaně v několika krajích České republiky. K propojení týmu MSF a konkrétního poskytovatele sociální služby dochází prostřednictvím krajských úřadů, které pravidelně monitorují vývoj nákazy v sociálních službách a následně motivují jednotlivé poskytovatele sociálních služeb, aby využili této formy pomoci. Skvělým příkladem mohou být zkušenosti, které Lékaři bez hranic získávají v jiných evropských zemích a které mohou být pracovníkům předány, ať již jako inspirace či konkrétní doporučení zaměřená na prevenci a kontrolu šíření covid-19 v zařízení.

V rámci oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání jsou pořádány pravidelné on-line schůzky s metodickými pracovníky sociální práce a prevence krajských úřadů. Tato jednání jsou zaměřena na praktické otázky a pomoc při řešení konkrétních situací, které mohou nastat

v terénu například pro sociální pracovníky obecních úřadů. Krajské úřady tak získávají aktuální informace v době nouzového stavu a s nimi související pokyny. Prostřednictvím systémového projektu Podpora sociální práce na obcích pořádáme v Praze, Hradci Králové a Olomouci kazuistické semináře na aktuální témata. V projektu Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II. předáváme informace prostřednictvím newsletteru a webových stránek projektu.

Významnou pomoc nově začala poskytovat Sociální klinika a Český institut biosyntézy, a to v podobě zajištění provozu on-line psychologického poradenství pro pracovníky v první linii resortu práce a sociálních věcí. Ta bezplatně slouží nejen sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, ale je podporou pro všechny personál, který se podílí nejen na komplexní podpoře jak samotných pracovníků, tak i na péči o klienty. Těto podpory mohou využít i neformální pečující. Konzultace poskytuje tým profesionálních krizových intervencí a psychoterapeutů v rámci on-line prostoru.² Je důležité, aby si pracovníci v první linii byli vědomi skutečnosti, že musí pečovat i sami o sebe, a proto jim tato opora může pomoci.

Dále prosím sledujte pečlivě web MPSV na stránkách www.mpsv.cz, kde se v časové ose pravidelně objevují upozornění na aktuální informace. ■

¹ Série videí je dostupná on-line na YouTube kanálu Ministerstva práce a sociálních věcí.

² Dostupnou krizovou linku naleznete na www.socialniklinika.cz.

Jak se sedí na dvou židlích aneb sociální pracovník manažerem

Plus mínus 15 000 sociálních pracovníků působí v mnoha resortech po celé České republice, z toho asi 6 000 z nich se rozhodlo pro svoji profesní dráhu v sociálních službách. Tento text se věnuje právě jim, pojednává o managementu, respektive o pozici a roli sociálního pracovníka ve vedení organizace poskytující sociální službu nebo sociální služby.

*Text: Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.,
předsedkyně Profesního svazu sociálních
pracovníků v sociálních službách
APSS ČR, lektorka Institutu vzdělávání
APSS ČR*

Klienti, jejich rodiny, opatrovníci i veřejnost očekávají od sociálních služeb 21. století zejména kvalitu, efektivitu, individuální i profesionální přístup. Řídit, financovat a především naplňovat očekávání laické i odborné veřejnosti je výzvou pro každého manažera, který se podílí na vedení poskytované sociální služby. Svou nezanedbatelnou roli v takovémto procesu zastávají i sociální pracovníci, nesou odpovědnost nejen za rozvoj kvality poskytované sociální služby, ale často i za celou organizaci. Jejich profesní kompetence musí být na vysoké úrovni, aby byli schopni obstát jako profesionálové nejen v oblasti sociální, ale také manažerské.

Management je považován za soubor názorů, zkušeností, doporučení, přístupů a metod, které vedoucí pracovníci používají ke zvládnutí konkrétních činností, které jsou důležité pro docílení určitého záměru nebo splnění předem stanoveného cíle. Podle postavení v organizaci či stupně řízení, na kterém manažer plní úkoly, se rozlišují nižší, střední a vrcholové manažery.

- **Nižší manažery** jsou v sociálních službách například vedoucí oddělení poskytované sociální služby. Vedou zaměstnance, respektive výkonné pracovníky, a při plnění zadaných úkolů zajišťují jejich kontrolu a v případě zjištění chyb, jejich nápravu, a řešení problémů, které se při poskytování sociální služby vyskytly.
- **Střední manažery** jsou zpravidla nadřazení nižším vedoucím pracovníkům a jsou přímo odpovědní za nastavování procesů a metod sociální práce. Mají znalost strategických plánů a navrhnou takové postupové kroky, které vedou organizaci ke stanoveným cílům. Střed-

ními manažery bývají vedoucí zdravotního úseku, vedoucí sociální pracovníci, vedoucí technickohospodářského úseku apod.

- **Vrcholové manažery** jsou z pohledu manažerské hierarchie na vrcholu organizační struktury. Na jejich práci závisí konečné výsledky a jsou odpovědní za celkovou výkonnost organizace. Jelikož se jedná především o majitele, ředitele, ekonomy, personalisty, projektové manažery a podobně, patří do jejich hlavních kompetencí především řízení, organizování, financování, strategické plánování a následná kontrola jeho naplňování. Často jsou nositeli vizí, poslání, myšlenek a strážci hodnot, které jsou pro vedoucí pracovníky i organizaci důležité.

Schopnost vést organizaci, sociální službu, podřízené a kolegy nebo realizovat projekty a organizovat různé akce již vyžaduje znalosti a manažerské dovednosti a techniky, které jsou nezbytné k dosažení stanovených a očekávaných cílů. Často jde o umění dosáhnout toho, co je očekáváno, i o kouzlo vědění, chtění a schopného dovést sám sebe i ostatní členy týmu ke kýženému cíli a úspěchu. Primárním zdrojem organizace jsou myšlenky, vize, záměry, pravidla a hodnoty, které organizaci definují, dávají jí smysl a určují směr vývoje. Rolí vedoucích pracovníků je tyto myšlenky, vize vytvářet i prosazovat a organizovat jejich průnik do praxe. Sociální práce ani sociální služby toho nejsou výjimkou.

Proto musejí jejich manažery znát odpovědi na otázky o potřebě sociální služby, mít znalosti o primárních i sekundárních klientech, tedy o těch, kteří službu přímo využívají, i o těch, kteří ji ovlivňují nebo financují. Je dobré znát klientovy potřeby, vědět, jaká jsou jeho očekávání, s jakými představami přichází a co vlastně od poskytované služby chce. Už ve fázi sjednávání sociální služby, tedy při prvním kontaktu s potenciálním klientem, využívá sociální pracovník svých obchodních dovedností, respektive rozlišuje a uvádí na pravou míru, zda je sociální služba, o kterou klient žádá, tou správnou. Zda-li poskytne to, co je od ní očekáváno. Kdo jiný by měl znát poslání a cíle organizace, když ne vedoucí pracovník jako realizátor a hledač zdrojů k naplnění obojího a dále pak sociální pracovník jako vyjednaváč za poskytovanou sociální službu.

Pozice manažera předpokládá řadu vědomostí, schopností a dovedností, ale není cílem, aby vedoucí pracovník vše dělal a rozhodoval sám. Naopak, měl by umět co nejvíce delegovat a využívat potenciál druhých lidí a vykonávat řadu úkolů a zadání prostřednictvím práce jiných. Je to umění dosahovat cíle organizace rukama a hlavami druhých. Delegování jako

**Pozice manažera předpokládá řadu vědomostí,
schopností a dovedností, ale není cílem, aby vedoucí
pracovník vše dělal a rozhodoval sám.**

Schopnost vést organizaci, sociální službu, podřízené a kolegy nebo realizovat projekty a organizovat různé akce již vyžaduje znalosti a manažerské dovednosti a techniky, které jsou nezbytné k dosažení stanovených a očekávaných cílů.

jedna z nejdůležitějších manažerských dovedností s sebou nese možnost přenášet část vlastních pravomocí a zadání na podřízené pracovníky.

Metody či formy vztahu vedoucího pracovníka ke kolegům, spolupracovníkům a podřízeným pracovníkům bývá označován za styl řízení. Ten se může proměňovat dle aktuální situace či reakcí podřízených. Na styl řízení má samozřejmě vliv osobnost manažera, jeho nastavení ve vztahu k druhým. Každý člověk je jiný, na stejný podnět reaguje odlišně. Jinak vnímá okolí, jinak s ním komunikuje. S tím úzce souvisí i chování a jednání člověka v situaci, kdy je mu svěřeno vedení pracovní skupiny, kdy se stane manažerem a jaký zvolí styl vedení a jaké osobní a profesní kompetence si zvolí.

PLÁNOVÁNÍ

Plánování je rozhodovací proces zahrnující stanovení organizačních cílů, výběr vhodných prostředků a postupů vedoucích k jejich dosažení. Zahrnuje také definování očekávaných výsledků ve stanoveném čase a v požadované kvalitě a je nejdůležitější manažerskou technikou, na kterou navazuje organizování, rozhodování, kontrolování a vedení. V sociálních službách bývají při plánování využívány tři úrovně, respektive časová období, se kterými se počítá. Jedná se o dlouhodobé plánování, jehož realizace je zpravidla delší pěti let a je zaměřena na investice do sociální služby. Ve službách se taktéž plánuje střednědobě a tyto plány jsou zaměřeny na zvyšování kvality poskytované sociální služby, zpravidla je plán realizován do pěti let. Oproti tomu krátkodobé plány se zaměřují na naplňování potřeb klientů poskytované sociální služby a jsou zpravidla zrealizovány do jednoho roku. Důležitým a často opomíjeným krokem plánování je vyhodnocování jeho efektivity.

ORGANIZOVÁNÍ

Organizování zpravidla představuje vytvoření vnitřní struktury organizace, například personální zajištění nebo dostupnost poskytované sociální služby. Organizování tedy lze chápat jako přerozdělování nebo určování různých činností různými lidmi ve smyslu dělby práce ur-

čené k dosažení domluvených a stanovených cílů. Vedoucí pracovník v sociální oblasti, stejně jako v každé jiné, musí dbát na přesné určení kompetencí k jednotlivým pozicím či konkrétním pracovníkům. Každý pracovník v organizaci poskytující sociální službu musí přesně vědět, jaké jsou jeho profesní kompetence, jaká je jeho náplň práce, jaká jsou očekávání od jeho práce, a to nejen v kvalitě, ale i v čase. Sociální pracovník v roli vedoucího se podílí na vytváření rolí a pracovních náplní jednotlivých pracovníků, obzvláště pak v přímé péči a interakci s klientem sociální služby. Vytváří pracovní skupiny určené k naplnění konkrétního úkolu.

ROZHODOVÁNÍ A ODPOVĚDNOST

Rozhodování je obvykle definováno jako proces výběru z alespoň dvou variant, jehož výsledkem by měl být jednoznačný výběr právě jedné varianty. V praxi se však může stát, že výsledkem je vznik nové, často kompromisní, varianty. Manažerská rozhodnutí se mohou týkat jak běžných, opakujících se problémů, tak problémů ojedinělých a složitých. Dá se bez nadsázky říci, že rozhodování je denním chlebem každého manažera. Stejně jako pro většinu, ne-li pro všechny manažerské techniky, pro něj platí, že je třeba jej činit s chladným rozumem a rozmyslem. Nejdůležitější věcí, kterou si vždy musíme při rozhodování uvědomovat, je, že kdo má privilegium rozhodovat, nese také plnou odpovědnost za veškeré dopady daného rozhodnutí.

KONTROLOVÁNÍ A OVĚŘOVÁNÍ

Smyslem kontroly je ověřit, že se vývoj plnění úkolů ubírá správným směrem a stanovené cíle budou dosaženy. Základem kontroly je posouzení skutečného stavu směřujícímu k zamýšlenému záměru. S ohledem na zjištění pak případně manažer musí přijmout konkrétní opatření k nápravě zjištěných nedostatků. Kontrolovat je možné nejen již ukončené procesy, ale ty právě probíhající či teprve plánované. Správně prováděnou kontrolou můžeme preventivně zamezit vzniku možných problémů. Vedoucí pracovník může kontrolu provádět přímo sám, nebo nepřímo formou delegování kontroly na jiného pracovníka. Sociální pracovník

jako manažer provádí převážně operativní kontroly, které kladou důraz především na dílčí činnosti prováděné uvnitř organizace nebo sociální služby.

VEDENÍ LIDÍ A KOMUNIKACE

Za řízení je považována skutečnost, kdy druzí lidé plní úkoly zadané vedoucím pracovníkem. Oproti tomu vedení znamená, když dává vedoucí pracovník druhým prostor k vyjádření a k rozhodnutí dochází společně. Vedení lidí je činnost, které se musí věnovat manažeri na všech úrovních. Obvykle se pod tím skrývá usměrňování, stimulování a motivování pracovníků ke kvalitnímu plnění vytýčených cílů. Je pravděpodobně nejdůležitější částí manažerské práce. K tomu, aby mohl manažer vést lidi dobře, musí vědět, co všechno ovlivňuje dosažení požadovaných výsledků. Důležité je být si vědom toho, že vedení lidí neznamena jejich manipulaci, ale znalost toho, co koho motivuje.

S vedením lidí velice úzce souvisí umění komunikace. Každý, kdo chce někoho vést, musí umět dobře komunikovat. Vzhledem k individuálním odlišnostem mezi lidmi je však zřejmé, že proces interakce a komunikace mezi nimi neprobíhá vždy bez komplikací. V organizačním prostředí navíc rozdíl mezi jednotlivci ještě umocňuje jejich rozdílné sociální, respektive pracovní pozice. Zejména činnost sociálního pracovníka jako manažera je komunikací přímo prosycena. Každodenně komunikuje s lidmi, musí je informovat, usměrňovat, jejich činnost koordinovat, ovlivňovat je a současně jim usnadňovat podmínky práce i života. Měl by přitom stavět na jejich co nejlepším poznání a vést je k dosahování objektivně vytyčených cílů i další práci na sobě.

V článku byly použity texty z publikace Role sociálního pracovníka ve vybraných tématech sociálních služeb, kterou vydal Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR jako jednu z klíčových aktivit projektu SOCIÁLNÍ SLUŽBY ODBORNĚ. ■

Použité zdroje:

- *TAJANOVSKÁ, Andrea. Rozvoj a podpora celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků optikou profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách in Fórum sociální práce. Praha: Univerzita Karlova Praha, Filozofická fakulta, 2018. ISSN: 2336-6664.*
- *TEMPLAR, Richard. 100 zlatých pravidel úspěšného manažera. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1387-X.*

Imperativ lidské důstojnosti a jeho význam pro sociální práci

2. díl

Text: Mgr. Anna Hofschneiderová,
právnička ve Fóru pro lidská práva

SITUACE ZPŘEDMĚTNĚNÍ ČLOVĚKA A NEZBYTNÉ PŘEDPOKLADY NEZPŘEDMĚTŇOVÁNÍ

Vymezení lidské důstojnosti v judika-
tuře Ústavního soudu ukazuje, že lidská
důstojnost je svým obsahem především
příkazem, a to příkazem, který odkazuje
k **uznání svobody člověka od determi-
nace jeho života vůli jiných či vnějšími
podmínkami**. Její příkaz je příkazem k za-
chování otevřenosti v životě člověka.

Naplnění tohoto příkazu však **vyžaduje
zbavit se v přístupu k člověku pře-
dem definovaných uzavřených kate-
gorií a logických rámců jako nástrojů
přiblížení se člověku a jeho poznání**.
Nelze totiž přehlédnout, že takový pří-
stup vždy nevyhnutelně vychází z určité-
ho poznání učiněného bez vazby na kon-
krétního člověka. Toto poznání je tedy
definováno jiným subjektem než člově-
kem, který je poznáván, ať již na základě
zobecnělé zkušenosti, či jiného zdroje.¹
Poznávající člověk je pak do tohoto pře-
dem určeného poznání vřazen, čímž však
dochází k jeho podrobení – determinaci
vůli či myšlením toho, kdo uplatňované
kategorie a logické rámce vytvořil, jakož
i toho, kdo se o ně ve svém přístupu k člo-
věku opírá. Mezi poznávajícího a pozná-
vaného tedy vstupuje přehrazení, které
do jejich vzájemného vztahu současně
vnáší i **asymetrii v moci**, jelikož pozná-
vající se staví do role toho, kdo disponuje
nástroji na poznání poznávaného. Pozná-
vanému pak fakticky není přiznána větší

úloha než úloha zkoumaného a posuzo-
vaného objektu.

Popsaný přístup k člověku je přitom **zá-
kladem každého pozorování**. Pozorová-
ní totiž vyžaduje podstoupit od toho, co
nebo koho pozorujeme, a učinit z něj před-
mět našeho pozorování.² Objektivace, a tu-
díž i porušení příkazu lidské důstojnosti,
je zde tedy nevyhnutelná.

Zachovat otevřenost v životě člověka
tedy vyžaduje vzdát se dominantního po-
stavení vůči tomuto člověku, tedy postave-
ní toho, kdo disponuje nástroji na poznání
člověka, nýbrž přijmout se vši pokorou
jedinečnost každého člověka – jeho **neu-
chopitelnost**. S určitou nadsázkou by bylo
možné říci, že zachovat otevřenost v životě
člověka, a tudíž i jeho lidskou důstojnost,
znamená uznat, že nástroje poznání jsou
na straně daného člověka, a nikoli na stra-
ně toho, kdo k člověku přistupuje. Úlohou
přistupujícího je pak člověku především
naslouchat.³ Naslouchání vyžaduje být
s člověkem v **bezprostřední přítomnos-
ti**⁴ a nestavět do vzájemného vztahu žádné
předporozumění a žádné uzavřené logické
rámce, např. v podobě nejrůznějších od-
borných teorií o osobnosti člověka a jejich
projevch.

Pro kontext sociální práce pak tyto úva-
hy budou nesmírně cenným vodítkem,
uvědomíme-li si, že čím více je člověk sta-
ven do postavení pozorovaného, a to právě
s oporou o tyto ucelené logické systémy,
které se nám mohou předkládat v řadě
nejrůznějších teorií, především z oblasti
těch společenských věd, které si do centra
zájmu, tedy jako svůj předmět (přičemž již
zde můžeme vnímat přinejmenším pnutí
s příkazem lidské důstojnosti), staví člo-
vě-

ka a jeho osobnost – psychologie, psychia-
trie či pedagogika, tím více je v konečném
důsledku objektivována.

ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY NEZPŘEDMĚTŇOVÁNÍ ČLOVĚKA V PRÁVU LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD

V lidskoprávním diskurzu v jeho právní
rovině, a to především v rovině meziná-
rodního práva lidských práv, tedy v rovině
mezinárodních úmluv a na ně navazujících
doporučujících dokumentů, je čím
dál tím více akcentován význam partici-
pace osob, o jejichž právech či svobodách
tyto dokumenty pojednávají, na přijímání
rozhodnutí, která se týkají jejich životů.
Participace zde přitom není myšlena v po-
krouceném smyslu, jaký jí máme často ten-
denci připisovat i v českém prostředí, kdy
za ni mnohdy považujeme pouhý kontakt
s dotčeným člověkem s tím, že jeho ná-
zor následně shodíme ze stolu s odůvod-
něním, že daný člověk nedokáže správně
pochopit situaci (a tudíž s presumpcí sebe
jako toho, kdo je naopak k pochopení situa-
ce kompetentní, tj. kdo předřazuje svoje
vnímání dotčeného člověka). Je jí myšle-
no skutečné partnerství, jehož nezbytnou
součástí i předpokladem je naslouchání
Druhému, přičemž naslouchání vylučuje,
jak jsme uvedli již výše, aby mezi naslou-
chajícího a Druhého vstupoval kdokoli
či cokoli, kdo či co by narušovali bezpro-
střednost vztahu, který se s nasloucháním
rodí. Nejde tedy o to se s člověkem pouze
setkat a hovořit s ním. Jde o respekt k Dru-
hému, zrcadlíci se ve zdrženlivosti sebe
sama stavět se do role toho, kdo je oprá-
vněn Druhého hodnotit a tím se mu nadřa-
zovat, nadřazovat mu své vlastní subjek-

¹ Tyto kategorie a logické rámce jsou navíc
výsledkem redukce na úrovni myšlení –
k tomu viz HEJDÁNEK, L. Kozáková pojetí
pravdy (1958). In HEJDÁNEK, L. Setkání
a odstup. Praha: OIKOYMENH, 2010. s. 21.

² Zpracováno s výraznou inspirací získanou
z HEJDÁNEK, L. Nepředemtnost v myšlení
a ve skutečnosti. Praha: OIKOYMENH, 1997.
197 s.

³ Ibid.

⁴ Připomenout lze v této souvislosti především
proslulou filozofii dialogu Martina Bubera –
viz především BUBER, M. Já a Ty. Přeložili Jiří
Navrátil a Petr Babka. Čtvrté přepracované
a doplněné vydání, v nakladatelství Portál
první. Praha: Portál, 2016. 128 s.

⁵ LÉVINAS, E. Totalita a nekonečno. Přeložili
Miroslav Petříček a Jan Sokol. Praha:
OIKOYMENH, 1997. 276 s.

⁶ K tomu viz Obecný komentář Výboru OSN
pro práva osob se zdravotním postižením
č. 6 (2018) o rovnosti a nediskriminaci,
CRPD/C/GC/6, odst. 11. Obecný komentář
je dostupný v jazycích OSN z: [https://
tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/
treatybodyexternal/Download.](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/6&Lang=en)

⁷ Ibid., odst. 11.

⁸ K sociálnímu a medicínskému modelu
postižení viz mj. MAREČKOVÁ, J., MATIAŠKO,
M. Člověk s duševním postižením a jeho
právní jednání. Praha: Linde, 2010. 224 s.

⁹ Obecný komentář Výboru OSN pro práva
dítěte č. 13 (2011): Právo dítěte na svobodu
od všech forem násilí, CRC/C/GC/13, odst.
59.; Obecný komentář Výboru OSN pro práva
dítěte č. 21 (2017): Děti ulice, CRC/C/GC/21,
odst. 5, 10 a 11.

¹⁰ Tomuto závěru by však nemělo být
rozuměno tak, že by zpochybňoval relativní
povahu některých lidských práv a svobod
v případě naplnění požadavku legality,
legitimity a proporcionality zásahu do těchto
lidských práv a svobod. Skutečnost, že
některá z lidských práv a svobod jsou při
dodržení těchto požadavků omezená,
nemůže znamenat, že by bylo možné člověka
z příležitosti svá lidská práva a svobody
užívat na rovnoprávním základě s ostatními
na základě nějaké jeho odlišnosti.

tivní vnímání, byť by toto bylo zdánlivě objektivováno prostřednictvím ucelených pojmových logických celků.

Měli-li bychom příkaz k naslouchání vyjádřit prostřednictvím určitých kategorií, mohli bychom jej vystihnout tak, že jeho podstatou je uznání pohledu Druhého jako výlučného zdroje poznání jeho potřeby. Jinými slovy, je třeba se zdržet toho, aby formulace potřeby Druhého pocházela od samotného poznávajícího, případně od třetího subjektu, jehož názor o Druhém poznávající akceptuje, a tím jej převezme za svůj (a přízná mu opět svou interní – subjektivní povahu). Jakýkoli jiný přístup totiž nevyhnutelně vyúsťuje v totalizaci života Druhého. Nadřazení své interiority – svých subjektivních představ či poznatků, pocházejících ať již ze mne samého, nebo z mého přijetí představ a poznatků jiného (tento jiný může mít přítom i podobu vědního oboru), nevyhnutelně vede, slovy E. Lévinase, k převádění Jiného na Stejnost, které je podstatou totality.⁵

S oporou o toto poznání tak význam hlasu Druhého postupně proniká do všech tradičních lidskoprávních konceptů a kategorií, a to i v rovině právního diskurzu. Dobrým dokladem toho je koncept tzv. inkluzivní rovnosti, který formuloval Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením ve svém obecném komentáři k rovnosti a nediskriminaci, a to tím způsobem, že vyšel z kategorie materiální rovnosti coby rovnosti příležitostí a tuto obohatil mj. právě o rozměr participace, s nímž spojil opětovně vyzdvižení sociální po-

vahy lidí jakožto členů sociálních skupin a plné uznání lidskosti prostřednictvím začlenění do společnosti⁶, stejně jako význam prostoru pro odlišnost/jinakost jakožto záležitosti lidské důstojnosti⁷.

Jako odraz uznání významu hlasu Druhého lze však vnímat samotný sociální model postižení, který oproti medicínskému modelu zdůrazňuje, že mezi zdravotní znevýhodnění člověka a postižení nelze klást rovnítko. Postižení vytváří společnost, a to tím, že člověku, který má zdravotní znevýhodnění, ubírá na jeho životních příležitostech, jelikož nedokáže být dostatečně otevřená a adaptabilní ve zvýšené míře podpory, kterou tento člověk pro realizaci svých životních příležitostí může potřebovat. Jinými slovy, společnost vytváří postižení tím, že na zdravotní znevýhodnění člověka reaguje exkluzivně – zbavením člověka jeho životních příležitostí, oné výše zmíněné otevřené budoucnosti, a vyčleněním člověka ze svého středu, a nikoli inkluzivně – adaptováním sebe sama na jinakost člověka se zdravotním znevýhodněním. Sociální model postižení tak pojímá zdravotní znevýhodnění jako součást identity člověka, což nevyhnutelně vede k tomu, že na rozdíl od medicínského modelu, který vytváří tlak na změnu člověka (jeho zestejnění) pro uznání jeho lidské důstojnosti a pro zajištění jeho rov-

ného postavení s lidmi bez zdravotního znevýhodnění, tento tlak zapovídá a představuje ho do tlaku na změnu prostředí – zvýšení jeho adaptability pro přijetí člověka v jeho veškeré jinakosti, zvýšení míry jeho inkluzivity.⁸

Sociální model postižení tak velmi přesně ukazuje, že máme-li dostát příkazu lidské důstojnosti jakožto konečnému účelu jednotlivých lidských práv a svobod, pak je třeba hledat vždy takové nástroje naplňování těchto lidských práv a svobod, které budou tlačit na změnu prostředí, nikoli na autoritativně vynucenou změnu člověka. Tento rozměr pak může být zcela konkrétním zaměřením využívání jednotlivých nástrojů sociální práce, včetně těch základních v podobě vyhodnocování situace člověka a individuálního plánování jeho podpory (viz níže). Stejný obsah je pak též obsahem přístupu založeného na právech dítěte, formulovaného Výborem OSN pro práva dítěte ve vztahu k Úmluvě o právech dítěte.⁹

Oba přístupy tedy odkazují k tomu, že příležitost užívat lidská práva a svobody na rovnoprávním základě s ostatními nesmí být podmíněna požadavky na člověka – na to, jaký by měl být a jaké nároky svého prostředí by měl splňovat.¹⁰ ■

**Budme
profi!**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Integrační programy v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami 2. díl

Tento článek navazuje na předchozí, ve kterém byla představena terminologie, struktura aktérů podílejících se na tvorbě a realizaci integračních programů na lokální úrovni a obecná typologie faktorů ovlivňujících úspěšnost integračních programů. Zde navázá s představením konkrétních faktorů ovlivňujících úspěšnost integračních programů na lokální úrovni. Stejně jako v prvním článku i zde vycházím z literatury, materiálů vztahujících se k tématu a především ze tří případových studií, které jsem realizoval v průběhu roku 2016 v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami.

Text: Mgr. Jan Vašat, Ph.D., odborný asistent Katedry sociální práce FSE UJEP Ústí nad Labem

Jedním z faktorů ovlivňujících úspěšnost integračních programů je tzv. „**jakobysmus**“. Jedná se o termín pro označení situace, kdy projekty nesledují dosažení konkrétních pozitivních změn, ale jejich smyslem je pouhé formální plnění a vykazování určitých aktivit, které jsou s integračním cílem provázány buď velmi volně,

nebo vůbec. Důsledkem takových projektů, které upřednostňují kvantitativní výkaznictví před reálným tlakem na změny, může být rezignace místních obyvatel (majority i minority), kteří vnímají informace o tom, kolik finančních prostředků bylo vynaloženo na danou problematiku, ale nevnímají žádné změny ve své životní situaci. V obcích, kde „**jakobysmu**“ nepodlehne a realizují aktivity dle místních potřeb, nikoliv dle potřeb výkaznictví, se pak dostávají evidentní prointegrační změny.

NEVYJASNĚNÁ TERMINOLOGIE

Dalším z faktorů, které ovlivňují úspěšnost integračních programů, je nevyjasněná terminologie, aneb oč vlastně autorům a aktérům programu jde. Již v předchozím článku byl zmíněn tzv. implementační deficit (Winkler, 2014) čili situace, kdy aktéři programu při jeho implementaci do praxe významně pozmění záměry autorů programu a přizpůsobí si cíle operativně dle svých preferencí. To nemusí být způsobeno jen záměrnou snahou o posunutí

cíle, ale také nevyjasněností pojmů, kdy například zejména někteří političtí aktéři užívají pojem „integrace“, ale ve skutečnosti míní některou z alternativ integrace, třeba asimilaci. Aktér tak hovoří o potřebě „integrace“, ale ve skutečnosti tím nemyslí vzájemné propojení, ale „přizpůsobení se“ (asimilaci) jedné strany té druhé – aby „oni“ byli jako „my“, ať se „oni“ „nám“ přizpůsobí, předělejme „je“ k obrazu svému – pojmy „my“ a „oni“ (Jenkins, 2014) uvádím záměrně v uvozovkách, neboť tím zdůrazňuji nejasnost vymezení takových pojmů.

S tím souvisí i otázka vyjasnění, na čí problémy programy reagují neboli kdo je z perspektivy autorů programu vnímán jako držitel problému. Někdy se stává, že je při vytváření programů brán v potaz pohled obyvatel jen jedné z rozpojených částí obce a obyvatelé té druhé se právem cítí opomenuti a programové aktivity nepřijmou za vlastní či se proti nim přímo negativně vymezují.

KOMPLEXNÍ ŘEŠENÍ PROBLÉMU

Stěžejním faktorem je provázanost jednotlivých realizovaných integračních aktivit. Již v předchozím článku byla jako problém označena roztržitost řešení témat spojených se sociální integrací mezi různými geščními resorty. Tato roztržitost na úrovni státu může být projektována i na obecní úrovni, kdy vedle sebe existují různé programy různých realizátorů, které na sebe nenavazují, nebo je téma řešeno jen v jedné z mnoha oblastí, což je nedostatečné, protože život spojený s prostředím sociálně vyloučených lokalit je charakteristický právě kumulací řady různých problémů (Mareš, 2004), které musí být řešeny v komplexu. Například pokud vytvoříme v obci pracovní místa pro dlouhodobě nezaměstnané, nemusí to samo o sobě vést k žádné změně – případně to může vést k potvrzení stereotypu, že „oni“ pracovat nechťejí. Řešení nezaměstnanosti musí být provázáno s řešením bytové problematiky, dlouhodobé problematiky, péče o děti, případně i řešením jiných rodinných problémů. Pokud poskytneme zaměstnání člověku, který se akutně potýká s problémy s bydlením (přichází o střechu nad hlavou, je neustále nucen stěhovat se z jednoho nekalitního bytu do jiného či na ubytovnu, kde platí přemrštěné nájmené), jeho docházka do zaměstnání a pracovní morálka tím jistě bude trpět. Je-li zadlužen, ať již u legálních zprostředkovatelů půjček, poskytovatelů služeb, či u lichvářů, nebude mít takový člověk žádný zájem do práce nastoupit, neboť bude velkou část svých příjmů odevzdávat těmto věřitelům a jeho finanční situace se reálně nástupem do zaměstnání nezlepší. Bez znalosti souvislos-

tí a potřeby jejich provázanosti tak může docházet k neúspěšnosti jednotlivých realizovaných opatření a obviňování obětí.

PRINCIP OBĚTNÍCH BERÁNKŮ

Zvláště v dobách ekonomické recese a zvláště v méně rozvinutých regionech s vyšší mírou nezaměstnanosti a vyšší mírou rizika ztráty zaměstnání existují tendence vidět příčinu problémů v těch, kteří jsou na tom ekonomicky nejhůře, vzniká tak princip tzv. obětních beránek (Girard, 1997). Proto je důležité, aby spolu jednotlivé subjekty participující na integračních aktivitách spolupracovali a postupovali koordinovaně. O potřebě spolupráce různých aktérů hovoří také např. Schuringa (2007), která hovoří o multidimenzionálním přístupu, potřebě řešit více příčin najednou a kombinaci aktivit. Toho je možné dosahovat komunitní prací. Aby tato skutečně vedla k prointegračním změnám, nesmí se zaměřovat jen na obyvatele vyloučených lokalit, ale je třeba působit na „vyloučenou“ i „nevyloučenou“ část obce. Pierson (2010) zase zdůrazňuje potřebu partnerské spolupráce místních organizací a vytvoření platformy pro možnou efektivní spolupráci obyvatel.

SOCIÁLNÍ DUMPING

V některých obcích je aktéry zmiňována také problematika tzv. sociálního dumpingu. Pokud je nějaká obec v daném regionu jediná, která se snaží řešit téma sociálně vyloučených lokalit pozitivními kroky a vedle represe nabízí například příležitosti pro získání bydlení v rámci obecních bytů, zaměstnání v obecních firmách a poskytuje sociální služby řešící problematiku zadlužení a další problémy spojené s životem v sociálním vyloučení, může se stát, že do obce začnou přicházet sociálně slabší z okolních obcí, což je samozřejmě negativně vnímáno obyvateli ostatních „nevyloučených“ částí obce. Kromě toho, že sociálně slabší z okolních „méně vstřícných“ obcí se do obce, která situaci aktivně řeší a nabízí příležitosti, stěhují spontánně, dochází dokonce i k řízené migraci, kdy obce, které se chtějí svých sociálně slabších občanů zbavit, organizují jejich stěhování do dané obce, nebo dokonce v dané obci kupují nemovitosti, do nichž stěhují občany ze svého území, o které nestojí. Pro řešení tohoto sociálního dumpingu je potřebná spolupráce na regionální úrovni mezi jednotlivými obcemi, využívání různých platform (mikroregiony, svazky obcí, místní akční skupiny) pro komunikaci a koordinaci. Významná je rovněž otázka nastavení krajské politiky, která by měla podporovat právě obce usilující o řešení vzájemného soužití na svém území.

MASOVÁ PRIVATIZACE OBECNÍHO MAJETKU

V řadě obcí se také potýkají s problémem dřívější masové privatizace obecního majetku s cílem naplnit obecní kasu. Tato se dotýkala zejména bytového fondu. Obce tím ztratily vliv na formování místní bytové politiky, čímž jednak nejsou schopny poskytovat byty potřebným, jednak nejsou schopny řešit situace, kdy bytový fond ve velkém skoupí spekulanti, kteří pronajímají byty za přemrštěné nájmené a zároveň neplatí dodavatelům za služby, čímž dochází k postupné devastaci domů, jejich odpojení od energií, které se v současné době řeší na některých severočeských sídlištních nákladnými demolicemi celých panelových bloků.

KRITIKA AKTÉRŮ

Nyní zmíním některé z kritik aktérů lokálních integračních programů vůči státu, jehož činnost či nečinnost v některých oblastech limituje integrační aktivity realizované na lokální úrovni.

Chybějící zákon o lichvě – obyvatelé sociálně vyloučených lokalit se zadlužují, aniž v tom vidí nějaký problém. Když si problém připustí, je již pozdě. Zadlužení vede k rezignaci na řešení situací, k nezájmu o budoucnost, o vztahy s okolím.

Stát řeší důsledky, ale nezabývá se příčinami. Řada příčin vzniku sociálně vyloučených lokalit stojí mimo obecní politiky, obce pak nejsou schopny vlastní silou vztahy mezi dvěma skupinami obyvatel dostatečně řešit.

S tím souvisí i **větší důraz na represii oproti prevenci**. Řada problémů, které vyplynou na povrch a vstoupí ve známost skrze mediální sdělení, má své kořeny v dlouhodobě neřešených tématech. Politická opatření pak často populisticky slibují snížení dávek nebo posílení represivních nástrojů, které původní problém dokážou na určitou dobu skrýt, ale samy o sobě nemohou být jeho řešením. ■

Zdroje:

- GIRARD, R., 1997. *Obětní beránek*. Praha: Nakladatelství lidové noviny.
- JENKINS, R., 2014. *Social Identity*. London: Routledge.
- MAREŠ, P., 2004. *Sociální exkluze a inkluze*. In: Sirovátka, T.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Georgetown.
- PIERSON, J., 2010. *Tackling social exclusion*. London: Routledge.
- SCHURINGA, L., 2007. *Komunitní práce a inkluze Romů*. Ostrava: Radovan Goj.
- WINKLER, J., 2014. *Organizace implementačního procesu*. Brno: Masarykova univerzita.

Sociální exkluze a sociální práce 3. díl

– Etnizující přístup jako riziko sociální práce se sociálně exkludovanými

Etnizující přístup je jedním ze stereotypizujících a marginalizujících omylů, které se však v praxi sociální práce s minoritními skupinami bohužel stále často objevují. Sociální pracovníci mnohdy nedisponují dostatečnou informovaností v této oblasti a téma ani v českém prostředí nebývá příliš odborně diskutováno.

Text: doc. PhDr. Alena Kajanová, Ph.D., Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a doc. PhDr. David Urban, Ph.D., Vysoká škola polytechnická Jihlava

Etnizující přístup vychází z generalizující heuristické představy, že etnicita je nejzásadnějším identifikačním znakem aktérů (Obrovská, 2016), který stojí za vzniklými sociálními problémy. (Gunnarataman, 2003) Dochází tak k záměně socioekonomických a mnohdy i strukturálních a systémových problémů za neřešitelný problém etického původu, což v praxi vede k neřešení pravých příčin situace a k prohlubování exkluze (Moravec, 2006). Důležitým rysem procesu je tzv. zjinačování (othering), tedy využití interpretačních schémat založených na připisování specifických forem nekompetence určitým skupinám. (Brubaker, Loveman, Stamatov, 2004)

Etnizující představa je často opírána o zkreslená historická východiska, která jsou posléze prezentována i v odborných textech a v rámci výuky budoucích sociálních pracovníků (Kajanová, 2017). V případě naší nejpočetnější menšiny, Romů, se jedná o to, že jsou obvykle zmiňováni v souvislosti se svým indickým původem a kočovnictvím, ačkoli již za doby Marie Terezie žila značná část Romů u nás usazeným způsobem života. (Fraser, 1998) Přesto je kočovnictví přisuzován život „ze dne na den“, který souvisí s „neschopností hospodařit s financemi“ (např. Davidová, 1995) Podobných mýtů se objevuje více a prezentují často již zaniklé či modifikované projevy tzv. tradiční romské kultury. (Hirt, Jakoubek, 2004) Problémem těchto přístupů je především to, že dochází k vytváření představy výrazné a nepř-

konatelné odlišnosti české a romské kultury, ačkoli tomu tak reálně není. Odlišná představa kultur vede k počínům, jako je kladení důrazu na odlišné formy komunikace s romskými klienty či doporučení, aby sociální pracovník s touto minoritou byl sám Rom, na což jsou navázané i různé afirmativní akce. Moravec (2004) či Dvořáková (2012) nicméně upozorňují na to, že je tento přístup mnohdy kontraproduktivní, díky nevráživosti, která občas mezi romskými rodinami existuje, a pocitu, že takovýto pracovník může některým rodinám „nadržovat“. Podobně problematický je požadavek na sociální pracovníky s romskou minoritou – umět romsky. V protikladu k tomu je v mnoha publikacích upozorňováno na to, že (slovenští) Romové málokdy romsky hovoří, jedná se spíše o etnolekt a využívání několika slov a frází. (Kubaník, Červenka, Sadílková, 2010) Jakákoli podobná konstrukce symbolických hranic mezi Čechy a Romy může v důsledku omezovat možnosti romské integrace, protože minorita působí zvláště, často iracionálně a nepoznatelně. (Růžička, 2006)

Odvrácenou stranou etnizujícího přístupu jsou služby, které jsou prezentovány jako romské a které tak asociují výhody pro romskou minoritu. Ty jsou však jen krátkodobého charakteru a v důsledku se naopak stávají nevýhodami – přinášejí totiž negativní pohled veřejnosti, která se proti pozitivní diskriminaci staví (proč smí nízkoprahový klub navštěvovat pouze romské dítě, když jsou v okolí i jiné, neromské, sociálně znevýhodněné děti?). V dlouhodobém horizontu často dochází k návyku klientů na službu a jejímu postupnému generačnímu využívání, což sice sociální pracovníci kvitují s potěšením (například: Naše NZDM navštěvuje již třetí generace uživatelů), nicméně si neuvědomují, že smyslem jejich intervencí by mělo být naopak činit klienty na službě nezávislými.

Jak se tedy etnizujícího přístupu vyvarovat? V sociální práci je třeba klást důraz nikoli na původ, ale na individuální specifika klientů. Neuvažovat o klientech jako o „romských klientech“ ani o službě jako o „romské službě“, protože ji využijí z větší části Romové (Moravec, 2006), neboť tím dochází ke generalizaci. Pro-

blémy nejsou a priori romské, jsou vázány na konkrétní sociální situaci konkrétního klienta. Samozřejmě může docházet v důsledku diskriminace na základě etnika k jejich prohlubování, ale je nezbytné nahlížet na situaci jako na celek a neopomíjet faktory systémové, vnější, na úkor faktorů vnitřních. Pracovat s vlastními stereotypy a předsudky a zvolit vhodné přístupy v rámci sociální práce, kde by neměly chybět přístupy kritické a reflexivní.

Použitá literatura:

- BRUBAKER, Rogers, LOVEMAN, Mara, STAMATOV, Peter. „Ethnicity as Cognition“. *Theory and Society*. 2004, 33(1), s. 31–64. ISSN 0304-2421.
- DAVIDOVÁ, Eva, 1995. *Romano drom: cesty Romů 1945–1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-533-0.*
- FRASER, Angus. *Cikáni. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-X.*
- GUNARATAMAN, Yasmin, 2003. *Researching Race and Ethnicity. Methods, Knowledge and Power. London: SAGE Publications. 217 s. ISBN 0-7619-7286-2.*
- HIRT, Tomáš a JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osídlech sociálního vyloučení. *Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-76-8.*
- KAJANOVÁ, Alena. *Proč selhává sociální práce se sociálně exkludovanými. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-613-7.*
- KUBANÍK, Pavel, ČERVENKA, Jan, SADÍLKOVÁ, Helena. *Romština v České republice - předávání jazyka a jazyková směna. Romano džaniben. 2010, 16(2), s. 11–40. ISSN 1210-8545.*
- MORAVEC, Štěpán, 2006. *Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In: HIRT, Tomáš a JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osídlech sociálního vyloučení. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 11–19. ISBN 80-86898-76-8.*
- RŮŽIČKA, Michal. *Geografie sociální exkluze. Sociální studia. 2006, 2(3), s. 117–132. ISSN 1214-813X.* ■

Prostory k bydlení, na které lze poskytovat dávky na bydlení

Z dávek sociálního zabezpečení jsou na úhradu nákladů bydlení určeny zejména dávka státní sociální podpory příspěvek na bydlení a dávka pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení. Článek se věnuje jednotlivým typům prostor k bydlení, na které lze poskytovat minimálně jednu z těchto dvou dávek.

Text: Mgr. Marek Blecha, právník odboru sociálního zabezpečení, Kancelář veřejného ochránce práv

Příspěvek na bydlení je určen na úhradu nákladů bydlení u standardních forem bydlení, čímž se rozumí nájem bytu a vlastnické užívání bytu. Doplatek na bydlení slouží u standardních forem bydlení k doplnění příspěvku na bydlení, pokud příspěvek na bydlení spolu s eventuelním započitatelným příjmem nedostačuje na úhradu nákladů bydlení. Doplatek na bydlení lze také přiznat k úhradě nákladů na bydlení u jiných než standardních forem bydlení, kterými jsou buď jiné než nájemní nebo vlastnické užívání bytu (například podnájem bytu), nebo užívání jiných prostor k bydlení, než je byt. Jinými místy, na které lze přiznat doplatek na bydlení, jsou část bytu, ubytovací zařízení, stavba pro individuální či rodinnou rekreaci, jiný než obytný prostor, stanovená zařízení sociálních služeb a zdravotnická zařízení lůžkové péče.

Pro příspěvek na bydlení se zohledňuje zpravidla uhrazené náklady na bydlení a příjmy v předchozím kalendářním čtvrtletí. Doplatek na bydlení vychází převážně z aktuálnějších údajů o příjmech a nákladech na bydlení, které nemusí být uhrazeny. Oproti příspěvku na bydlení se pro doplatek na bydlení více zjišťuje a hodnotí finanční situace žadatele a osob s ním společně posuzovaných. Posuzují se jejich celkové sociální a majetkové poměry včetně úspor a výpomoci jinými a zpravidla se vyžaduje vlastní aktivita ke zlepšení své

situace včetně hledání si jiného vhodného bydlení. Při porovnání různých prostor k bydlení se jako přiměřené bydlení zpravidla preferuje byt.

O žádostech o příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení rozhodují krajské pobočky Úřadu práce České republiky a jeho pobočka pro hlavní město Prahu (dále také „úřad práce“). Tyto dávky vyplácí zpravidla jednou měsíčně.

PŘÍPAD HODNÝ ZVLÁŠTNÍHO ZŘETELE

Na užívání některých prostor k bydlení lze poskytnout doplatek na bydlení pouze tehdy, pokud úřad práce případ vyhodnotí podle níže uvedených kritérií jako zvláštního zřetele hodný. Týká se to bydlení v části bytu, ubytovacím zařízení a jiném než obytném prostoru.

Pro posouzení, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele, si úřad práce vyžádá informace od pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu. O případ hodný zvláštního zřetele nejde, odmítne-li žadatel nebo osoby s ním společně posuzované předchozí bydlení v celém bytě bez vážných důvodů nebo je pro ně v obci dostupné přiměřené bydlení v bytě či v sociální službě. K uznání situace za případ hodný zvláštního zřetele musí být žadatel nebo osoby s ním společně posuzované spjati s obcí skutečného pobytu nebo místem z ní běžně dostupným. I když si bydlení aktivně hledají, hodnotí se předpoklad získání a udržení standardního bydlení.

Otázka sepětí se posuzuje zejména podle okolností, zda zmíněné osoby v daném

místě vykonávají výdělečnou činnost, nebo jsou v evidenci uchazečů o zaměstnání vedenou tamní krajskou pobočkou úřadu práce a plní s tím spojené povinnosti uchazeče (s výjimkou osob, u kterých se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací, například s invaliditou třetího stupně nebo v dočasné pracovní neschopnosti), zda tam žijí s rodinou, mají nezaopatřené děti, které tam plní povinnou školní docházku nebo se soustavně připravují na budoucí povolání, zda tam pobývají ze zdravotních nebo jiných významných důvodů.

BYT A ČÁST BYTU

Na bydlení v celém bytě lze zároveň pobírat příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení (snížený o příspěvek na bydlení).

Bytem se pro účely příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení rozumí soubor místností nebo samostatná obytná místnost, které svým stavebně technickým uspořádáním a vybavením splňují požadavky na trvalé bydlení a jsou k tomuto účelu užívání určeny podle stavebního zákona² nebo jsou zkolaudovány jako byt. Pro účely příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení je rozhodující kolaudace, tedy evidovaný stav prostor, nikoli faktický stav prostor (faktický stav prostor se zkoumá a je rozhodující pro doplatek na bydlení u stavby pro individuální či rodinnou rekreaci a u jiného než obytného prostoru).

Příspěvek na bydlení lze přiznat zpravidla pouze na vlastnickou formu užívání bytu nebo nájem bytu.³ Doplatek na bydlení lze poskytnout i na jiné formy užívání bytu (například na podnájem).

Náklady na bydlení lze pro příspěvek na bydlení započítat do výše normativních nákladů na bydlení⁴, pro doplatek

¹ Podle § 24 odst. 5 zákona o státní sociální podpoře a § 33a odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

² Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³ Výjimky jsou stanoveny pro případy užívání bytu manželem vlastníka bytu, zániku členství v bytovém družstvu a smrti nájemce služebního bytu nebo bytu zvláštního určení.

⁴ Jejich výši stanoví nařízení vlády pro kalendářní rok (pro rok 2020 jde o nařízení vlády č. 349/2019 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální

podpory pro rok 2020 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítávají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení).

⁵ Blíže k tomu § 34 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

⁶ Podrobnosti stanoví § 33a odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi a § 21a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Blíže k tomu § 33b odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

⁸ Blíže k tomu opět § 33b odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

⁹ Podle § 33 odst. 6 věty třetí zákona o pomoci v hmotné nouzi.

¹⁰ Vzhledem k § 33 odst. 9 ve spojení i s § 33a odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Právní úprava opatření je předmětem řízení u Ústavního soudu o senátorském návrhu na její zrušení pod sp. zn. Pl. ÚS 40/17 (informace o projednávaných plenárních věcech jsou dostupné na webových stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz).

na bydlení i ve vyšších částkách (zejména podle místní nákladnosti bydlení).⁵

Na část bytu lze v případě hodném zvláštního zřetele poskytnout doplatek na bydlení, nikoli příspěvek na bydlení. Pokud však v bytě bydlí další osoby neposuzované společně s žadatelem a některá z nich pobírá na bydlení v tomto bytě příspěvek na bydlení, snižují se započítané náklady za celý byt, ze kterých se dovodí podíl představující limit pro započítání nákladů na část bytu.

UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ

Doplatek na bydlení v ubytovacím zařízení je určen pro situace, kdy si žadatel hledá jiné, přiměřené bydlení, rovněž se obrátil na obec, ve které má evidováno místo trvalého pobytu nebo ve které se fakticky zdržuje, s žádostí o pomoc se zajištěním přiměřeného bydlení, obec mu takové bydlení nenabídla a vydala mu doporučení dalšího postupu (což je její povinnost).

Za ubytovací zařízení se pro účely doplatku na bydlení považuje takové ubytovací zařízení, ve kterém se poskytuje ubytování na dobu delší než dva měsíce v období šesti měsíců po sobě jdoucích a které má hygienickou stanicí schválený provozní řád stanoveného obsahu.⁶ Pokud konkrétní zařízení tyto podmínky nesplňuje, hodnotí se podle jiných kritérií, obvykle podle požadavků na standardy kvality bydlení jiného než obytného prostoru.

Náklady na bydlení lze pro doplatek na bydlení započítat do výše v místě obvyklé, maximálně v rozsahu 80 % normativních nákladů na bydlení.

O přiznání či nepřiznání doplatku na bydlení v ubytovacím zařízení informuje úřad práce pověřený obecní úřad nebo újezdni úřad příslušný podle místa

skutečného pobytu adresátů dávky s podnětem k zahájení sociální práce za účelem řešení jejich bytové situace.

STAVBA PRO INDIVIDUÁLNÍ ČI RODINNOU REKREACI

Doplatek na bydlení ve stavbě pro individuální či rodinnou rekreaci lze přiznat pouze vlastníkovému takové stavby, který tuto stavu užívá k trvalému bydlení.

Stavba pro individuální či rodinnou rekreaci ve smyslu pro účely doplatku na bydlení může být tvořena jednou nebo více místnostmi. Musí mít povahu samostatně vymezeného uzamykatelného prostoru s minimálně jednou pobytovou místností, neomezeným přístupem k pitné vodě a musí mít záchod. Rovněž musí přiměřeně splňovat další požadavky zejména na stanovené základní stavebně technické vlastnosti k bydlení, velikost včetně minimální podlahové plochy a světlé výšky místností, osvětlení, větrání, vytápění.⁷

Úřad práce má pravomoc vyžádat si kontrolu stavebního úřadu, zda stavba pro individuální či rodinnou rekreaci splňuje stanovené požadavky pro účely doplatku na bydlení. Stavební úřad je povinen takové žádosti vyhovět.

Náklady na bydlení lze pro doplatek na bydlení započítat do výše v místě obvyklé, maximálně v rozsahu 90 % normativních nákladů na bydlení.

JINÝ NEŽ OBYTNÝ PROSTOR

Jiný než obytný prostor musí mít pro účely doplatku na bydlení povahu samostatně vymezeného uzamykatelného prostoru s minimálně jednou pobytovou místností, neomezeným přístupem k pitné vodě a musí mít záchod. Také musí přiměřeně splňovat další požadavky zejména na stanovené základní stavebně technické

vlastnosti k bydlení, velikost včetně minimální podlahové plochy a světlé výšky místností, osvětlení, větrání, vytápění.⁸

Úřad práce má pravomoc vyžádat si kontrolu stavebního úřadu, zda jiný než obytný prostor splňuje stanovené požadavky pro účely doplatku na bydlení. Stavební úřad je povinen takové žádosti vyhovět.

Náklady na bydlení lze pro doplatek na bydlení započítat do výše v místě obvyklé, maximálně v rozsahu 80 % normativních nákladů na bydlení.

O přiznání či nepřiznání doplatku na bydlení v jiném než obytném prostoru informuje úřad práce pověřený obecní úřad nebo újezdni úřad příslušný podle místa skutečného pobytu adresátů dávky s podnětem k zahájení sociální práce za účelem řešení jejich bytové situace.

ZAŘÍZENÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ LŮŽKOVÉ PÉČE

Jedná se konkrétně o ubytování v domově pro seniory, domově pro osoby se zdravotním postižením, domově se zvláštním režimem, chráněném bydlení, domě na půl cesty, terapeutické komunitě, zařízení služeb následné péče, v azylovém domě a ve zdravotnickém zařízení lůžkové péče.⁹

Náklady na uvedené ubytování lze pro doplatek na bydlení započítat do výše v místě obvyklé, maximálně ve výši normativních nákladů na bydlení.

Jde o jedinou z uvedených forem bydlení, u které není doplatek na bydlení vyloučen opatřením vyhlášením oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů (na rozdíl od jiného bydlení, vznikl-li právní titul k onomu jinému bydlení po vydání opatření).¹⁰ ■

Projekt Eldicare – Sladování dovedností v rostoucí evropské šedé ekonomice

Eldicare je projekt SSA („Aliance odvětvových dovedností“) financovaný Evropskou komisí v rámci programu Erasmus+. Sdružuje dvanáct partnerů z pěti evropských zemí. Jeho hlavním cílem je nabídnout neformálním pečovatelům o seniory východisko z šedého trhu pomocí vzdělávání a školení v oblasti informačních a komunikačních technologií a zdravotnictví a inovovat způsoby poskytování péče o seniory vytvořením dvou nových tržně orientovaných studijních programů.

Text: Ondřej Folk, odborný konzultant APSS ČR

Projekt je reakcí na nejnovější statistická zjištění, jež dokazují nebyvalé stárnutí

evropské populace; v posledním desetiletí se v EU významně zvýšil podíl osob nad 65 let, dosáhl bezmála 18 % celkového počtu obyvatel. Podle Eurostatu se bude do roku 2080 podíl této věkové skupiny

rovnat téměř jedné třetině obyvatelstva. Takováto demografická změna bude pochopitelně mít významný společenský dopad. Zcela jistě podstatně poroste poptávka po formálních, školených pečujících,

i tam, kde do té doby působili neformální pečovatelé z řad rodinných příslušníků, nekvalifikované pracovní síly atp.

Eldicare má za cíl vytvořit standardizovaný evropský studijní program pro oblast péče o seniory. V něm by ústřední postavení měl zaujímat sám školený (tj. pečovatel), program však bude klást důraz i na výsledky školení, mj. ve vztahu k potřebám trhu. Vychází z potřeby formálního uznání dovedností a profesionality pečujících osob a bude zahrnovat systém zajišťování kvality. Projekt usiluje o celkové zlepšení klíčových kompetencí a úrovně dovedností pečovatelů a o zvýšení kvality péče poskytované seniorům. Má zaplnit mezeru na trhu práce způsobenou nedostatečným vzděláváním, vytvořit nová a lepší pracovní místa a maximalizovat pracovní příležitosti v uvedeném odvětví. Projektoví partneři vyvinou a pilotně otestují standardizovaný evropský program odborného vzdělávání a přípravy, speciálně vytvořený pro potřeby osob pečujících o seniory, s možností atestace. Projekt tak ve výsledku přispěje ke snížení nehlášené práce v tomto oboru a k usnadnění sociální inkluze, neboť umožní zaměstnancům zaujmout lepší pracovní místa a seniorům zvýšit kvalitu svého života. Eldicare se snaží o změnu perspektivy, o odbourání stereotypů a o porozumění veřejnosti pro povolání pečovatele o seniory: zdůrazněním jeho potenciálu, vyhlídek do budoucna a možností růstu a naplnění, za použití inovativních metod a technologií.

V rámci projektu se připravují dva programy odborného vzdělávání a přípravy: jeden delší kurz pro neformální pečovatele a jedno kratší školení se zaměřením na informační a komunikační technologie. Studijní programy doplní příručky pro školitele a manuály pro posluchače, vytvořené s důrazem na studijní výsledky. Učební programy budou vycházet z cíle zahrnout neformální pečující do širšího spektra poskytovatelů péče o seniory, posílit a podpořit je v profesním rozvoji a přistupovat k pečujícím o seniory jako k odborníkům ve své profesi, nikoli jako

k nekvalifikovanému personálu. Projekt Eldicare se snaží zajistit, aby nové studijní programy, vyučování, studium, jakož i všechny vyvinuté podpůrné materiály byly inovativní, aby odpovídaly potřebám trhu, aby byly relevantní a dokonale informované, přenositelné a porovnatelné, aby naplňovaly evropské předpisy i požadavky národních akreditačních principů tak, aby se usnadnilo jejich uznávání. Studijní programy bude doprovázet sebehodnotící test, který pomůže pečujícím rozpoznat své silné a slabé stránky – a tím lépe připravit školení jejich skutečným potřebám.

Studijní programy budou mít modulovou stavbu. Budou se skládat z řady modulů, jež vytvoří jednotliví projektoví partneři podle své odborné kompetence. Mezi moduly, které byly vyhodnoceny jako relevantní pro uvedené studijní programy, patří: výživa a první pomoc; základní znalost zdravotního stavu a životních podmínek příjemce péče; práva seniorů; GDPR v oblasti péče o seniory; počítačové dovednosti; zacházení s infor-

kému kontextu jednotlivých zemí, tak aby splňovaly předepsané národní požadavky. Aktivita potřebná k přizpůsobení programů provede příslušný národní projektový partner. Po pozitivním vyhodnocení a akreditačním návrhu by měl poskytovatel odborného vzdělávání a přípravy obdržet akreditaci a studijní programy by měly dostat osvědčení kvality.

Dalšími výstupy projektu Eldicare bude vytvoření tzv. pravidel chování a psychometrická pomůcka. Pravidla chování pro pečující o seniory poskytnou potřebné rady a pokyny týkající se práce pečovatelů o seniory, budou obsahovat etická i praktická vodítka pro různé případy či nesnáze, s nimiž se mohou ve svém pracovním prostředí setkat. Nabídnou rady, kdy a jak použít elektronické nástroje a aplikace atp. Pravidla budou rovněž integrována do školícího programu. Zvýší kvalitu poskytovaných služeb a podnítky pozitivní způsoby chování vůči seniorům. Psychometrická pomůcka by měla testovat duševní způsobilost pečujících a zajistit tak vhodnost pracovníka pro výkon péče

Eldicare se snaží o změnu perspektivy, o odbourání stereotypů a o porozumění veřejnosti pro povolání pečovatele o seniory: zdůrazněním jeho potenciálu, vyhlídek do budoucna a možností růstu a naplnění, za použití inovativních metod a technologií.

macemi – základní analýza dat, informační a datová gramotnost; technologické znalosti a elektronické zdroje; komunikační a společenské dovednosti; soucit, empatie a podpora duševní pohody; interakční a interpersonální dovednosti, přístup zaměřený na klienta; organizace a time management; flexibilita, iniciativnost a vytrvalost; řešení problémů; zvládnutí kritických situací; zvládnutí zármutku.

Po vytvoření těchto studijních programů a podpůrných materiálů bude dalším krokem zajistit, aby vyhovovaly potřebám trhu. Tohoto cíle má být dosaženo realizací pilotního programu. Tato fáze umožní otestování a vylepšení studijních programů tak, aby byly učební moduly skutečně relevantní a užitečné pro zvýšení patřičných dovedností a získání znalostí a kompetencí potřebných pro výkon práce kvalifikovaných pracovníků v sektoru péče o seniory. Následující fází bude připravení studijních programů specifických

o seniory a jeho duševní zdraví. Rovněž by měla minimalizovat jevy jako profesní přestupky, zneužívání či nedbalost v péči o seniory.

Projektoví partneři se skládají ze zkušených poskytovatelů vzdělávání a školení, jako je AKMI S.A. (Řecko – koordinátor projektu), Univerzita Málaga (Španělsko), Univerzita Staffordshire (Velká Británie) nebo BQS (Německo), a z organizací působících na poli péče o seniory v jednotlivých zemích, jako jsou Asisttel (Španělsko), KMOP (Řecko) ad. Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky bude mít na starosti zejména diseminační aktivity. Diseminace je významnou součástí projektu: měla by maximalizovat dopad projektu a povědomí o něm i jeho aktivitách, k čemuž bude využívat vytvořenou online platformu, řadu propagačních materiálů, publikace rozšiřované na veřejných akcích, dále bude seznamovat s projektovými výstupy v rámci informačních dnů, mezinárodní konference, prostřednictvím sociálních médií a dalších kanálů.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Další informace o projektu naleznete na webových stránkách: <http://eldicare.eu/>.

František Machula (Praha): Směry sociální práce Jana Schneidera

8. února 1944 v Praze zesnulý Jan Schneider, narozený v Jindřichově Hradci 30. XII. 1875, přednosta oddělení sociální péče policejního ředitelství v Praze, od r. 1936 vrchní policejní rada na odpočinku, byl sociálním pracovníkem v pravém významu toho slova. Jako úředník právní policejní služby od r. 1899 u policejního ředitelství v Praze, kde konal službu v oddělení pro věci tiskové, spolkové a shromažďovací, dává 1919 podnět ke zřízení oddělení sociální péče u policejního ředitelství v Praze. Jeho podnět byl uskutečněn za podpory tehdejšího pražského policejního ředitele, nynějšího ministra vnitra Richarda Bienerta. Práci v oddělení sociální péče vstupuje Jan Schneider do řady sociálních pracovníků-průkopníků, aby v sociální péči razil nové směry.

Ihned na počátku své policejní péče o děti a mládež mravně ohroženou, zanedbanou a zpustlou, nesetkává se naráz s plným pochopením. Pro svou práci si vyvolil dosud neobvyklou oblast: policejní úřad. Z kruhů sociálních pracovníků byl vyslovován názor, že policejní úředník není vhodnou osobou pro sociální práci, v kruzích policejních byla pochybnost o tom, zda sociální péče se hodí do působnosti policejní služby. Schneider o těchto názorech věděl, ale reagoval na ně jemu vlastním způsobem, charakteristickým jeho lidské osobnosti: zvýšenou a nesmlouvavou tichou prací, které obětoval i svůj soukromý život. A tím také prorazil. Jan Schneider říkával: „Poctivá sociální práce jest nejlepší propagandou sociální péče.“

Schneider správně pochopil, že policejní úřady přicházejí do styku v mezích působnosti s velkým počtem lidí, u kterých je potřeba sociální péče podnětována potřebou zabezpečení veřejného pořádku, klidu a mravnosti. Podle jeho mínění a získaných zkušeností mělo oddělení sociální péče mít tyto úkoly: Všechny potřebné osoby vést v soustředěné evidenci, zjistit příčiny poruchy a ohrožení společenského a právního řádu, rozhodnouti o vhodných opatřeních a uskutečnit je buď ve vlastní kompetenci, anebo za pomoci jiných příslušných úřadů (např. obcí, soudů apod.), anebo sociálních institucí dobrovolných. Policejní zákrok má být popudem k zákroku na poli sociálně-zdravotní péče jak za účelem preventivních opatření v rámci potírání asociality a kriminality, tak s ohledem na sociální potřeby a postavení jednotlivce. Šlo o soustředění represivní a preventivní sociální práce v oblasti sociální pathologie. Sociální práce ve zmíněném okruhu nemá v té době ani postačující právní úpravy, ani organizačních předpokladů, ani tradice.

Zdroj: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk>

Schneider neměl pro tuto práci vzoru, pracoval samostatně, bral se po nových cestách, nejza ovlivněn ani vyjetými koleji úředního směru, ani nepropřacovanými teoriemi. Opírá se o skutečný život jednotlivců s jeho sociální podmíněností. Tato daná skutečnost, přetavená nesmlouvavým a spravedlivým sociálním citěním, byla Schneiderovi základem a vodítkem.

Prvním sociálně pathologickým zjevem, na který Schneider naráží, jest toulání se dětí školou povinných po pražských ulicích a periferiích. Vlivem poválečných poměrů se rozmáhala potulování se dětí školou povinných, spojené s drobnými krádežemi, žebrotou a sbíráním cigaretových odpadků. Správy škol, zejména na předměstích, žádaly o pomoc, aby byly tyto děti přivedeny do škol. Zákrok oddělení sociální péče měl úspěch. Schneider však se nespokojuje jen tímto řešením:

Hledá příčiny tohoto jevu. Dává podnět k zevrubnému vyšetřování sociálních poměrů rodiny ohroženého dítěte a současně si opatřuje bohatý materiál o jeho tělesném i mravním vývoji. Dochází k přesvědčení, že otázku tu, právě tak jako jiné ostatní problémy, nevyřeší pouze v úředních místnostech, v úředních hodinách a úředními zásahy. Obrací pozornost tudíž k dobrovolné sociální péči, která se stává středem jeho činnosti. Tak se vrchní policejní rada stal a po celý svůj život zůstal sociálním pracovníkem.

Postupem času policejní oddělení sociální péče rozšiřuje činnost na veškerou mládež toulavou, sexuálně ohroženou, zejména na dívčí dorost, prostitutů ohrožený a mládež přicházející do konfliktu se zákonem trestním. Schneider se snaží každému vykojení mládeže porozumět a hledá příčiny jak individuálních, tak hromadných asociálních a kriminálních projevů mládeže. Nejvíce mu leží na srdci problém příčin těchto zjevů a snaží se zjistit a nalézt mezi nimi vztah. Byl vzdálen snahy každé vykojení mladistvého pokládat za projev chorobnosti a úchylnosti. Pokládá za nespravedlivé nakládati však s mladistvým jedincem asociálním a kriminálním jako se zdravým a normálním, jsou-li jeho projevy důsledkem choroby a úchylnosti.

A tak přichází do „Pedologického ústavu“ a seznamuje se tam se všemi základními otázkami, které se týkají mládeže mravně úchylné, zejména mládeže slabomyšlné. S pracovníky na tomto poli, zejména s profesorem Herfortem a inspektorem Zemanem, vstupuje nejen do pracovního společenství, ale uzavírá s nimi krásné lidské přátelství, posvěcené láskou k nejubožšímu, opovrhovaným a zanedbávaným. Pod vlivem Herfortových studií rodokmenových dává popud k sestavování rodokmenů s hlediska asociálního a kriminálního pro pozoruhodné případy, které byly řešeny v policejním oddělení sociální péče. Výsledků získaných studií těchto rodokmenů používá jednak při praktickém řešení jednotlivého případu, jednak je zpracovává ve svých pracích, uveřejňovaných zejména v „Úchylné mládeži“.

Výsledků studia a pozorování dětí a mladistvých provinilců používá Schneider v první řadě pro zdokonalení sociální péče o ně. Na jeho podnět hoši mezi

14–18 lety, utíkající z domova, potulující se a konečně zadržení, a do té doby prozatímně opatrovaní v hnanecké stanici hlav. města Prahy, jsou umísťováni v pražském útulku „Dobrý Pastýř“. Tímto opatřením je dán podnět k speciální ochranné péči o dorost, utíkající z domova, z učení a p. Tuto péči provádí spolek „Jednota pro podporu soudů v péči o mládež“, do jehož vlastnictví útulek „Dobrý Pastýř“ byl odevzdán bývalou „Českou zemskou komisí pro péči o mládež“ – (dnes Zemským ústředím pro péči o mládež). Schneider přichází pak do úzkého pracovního styku se Zemskou péčí o mládež. V „Jednotě“ spolupracuje s prof. Drem A. Miříčkou a prof. Herfortem, který tu zastával funkci ústavního lékaře. V Zemském ústředí pro péči o mládež Schneider, po určitou dobu jako místopředseda, se věnuje výchovným ústavům, vydržovaným touto institucí. V prvé řadě je to chlapecká výchovna v Ledcích-Šternberku.

Zvláštní pozornost Schneiderovu zaujal dívčí dorost mravně ohrožený a mezi nimi na prvním místě „mladistvé prostitutky“. Ve svých pracích, zejména ve spisku „Cestou k prostituci“, snaší statistický materiál, uvádí jednotlivé případy, aby ukázal na skutečné příčiny prostituce u mladistvých. Chce ukázat, že právě řešení tohoto problému vyžaduje individualisaci a nikoliv generalisaci. Odmítá jednostranný názor, že pouze poměry hospodářské jsou příčinou prostituce. Klade-li však váhu na příčiny mravní a tělesné i duševní úchylny, nevylučuje tím současně vliv příčin sociálních.

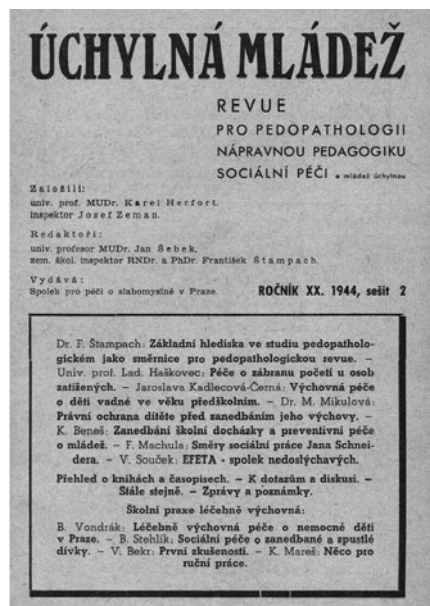
Schneiderův smysl pro spravedlnost i v sociální péči mu velí, aby vedle očisty názoru na prostituci mladistvých pomohl i vytvářeti sociální zařízení, která by se speciálně a odborně věnovala péči o tato děvčata.

Denně viděl, jak dlouho trvá úřední řízení, než děvče jest přijato do veřejné vychovatelný. Co s ním po tu dobu? Proto pomáhá bývalému spolku „Záchrana“ budovat útulek, ve kterém jsou děvčata umísťována okamžitě, tam pozorována, kvalifikována a dle toho pak definitivně umísťována. Z téhož důvodu pomáhá dívčí domovně v Krči. Do této práce zapojuje „Pedologický ústav“, který soustavně všechny mladistvé prostitutky vyšetřuje.

Děvčatům rozumově zaostalým, psychopatickým a neurotickým věnuje Schneider zvláštní pozornost, zejména proto, aby jejich odborné vyšetření vedlo k účelnému zákroku.

Upozorňuje na mladistvé prostitutky těhotné. Ty podle předpisů, jimiž jest upravováno umísťování ve vychovatelných, nemohou býti v době těhotenství

do ústavu přijaty. Tím jsou zůstaveny dalšímu mravnímu i tělesnému postupnutí, ohrožujícímu i budoucí jejich dítě. Na popud Schneiderův jsou tato děvčata přijímána do ústavů soukromých a ve vysokém těhotenství do útulku „Ochrany matek a dětí“ v Praze VII, na Štvanici. Narozené děcko jest dáno do nalezinecké péče a mladistvé matce se dostane potřebné nápravné výchovy. Tímto opatřením se zabraňuje též činům kriminálním, páchaným mladistvými děvčaty (odložení a vraždě dítěte).

Zdroj: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk>

Úspěch tohoto okamžitého umísťování mladistvých osob ve vhodných ústavech byl podkladem zákonné úpravy v zákoně o trestním soudnictví nad mládeží z r. 1931. Jest to ustanovení § 55, podle něhož úřady veřejné správy, tedy i úřady policejní, mají právo mladistvého mravně ohroženého, nebo zpustlého okamžitě vhodně umístiti. Opatření taková pak do datečně schvalují soudy poručenské.

Umístění mladistvé prostitutky ve výchovném ústavě bylo též ztíženo tím, že do takovýchto ústavů, zejména pokud šlo o vychovatelný zemské, nesměla býti přijímána děvčata stížená pohlavní chorobou. Schneider viděl, jaké má tato prakse nedozírné nepříznivé následky. Rovněž zjišťoval skutečnosti o tom, jaký neblahý vliv má na děvče léčení pohlavní choroby na klinikách společně s dospělými prostitutkami.

Bylo by chybou se domnívat, jako by Schneider ostatní pracovní úseky sociál-

ní péče zanedbával. Naopak. Snažil se pro každý případ nalézt všechny prostředky, které jsou nutné pro skutečnou pomoc. Z toho hlediska i péči podpůrnou pokládal za významný článek sociální práce, což prokázal tím, že pracoval dlouhá léta v Českém Srdci.

O jedné činnosti vrchního rady Schneidera není mnoho známo. Jest to poskytování osobní pomoci i rady jednotlivcům, kteří se na něho obrátili. S každým prožil jeho strasti, každému se snažil porozumět, každému pravdivě poradil a ze všech sil pomohl. Jest mnoho těch, které vrchní policejní rada Schneider zachoval a vrátil posílené a zabezpečené životu, rodině i celku.

Tito neznámí jedni z nás jsou těmi, které měl vrchní rada Schneider vždy na mysli, ať byl v úřadě, na schůzích sociálních institucí, či přednášel anebo psal články, jimiž podněcoval zájem o potřebné a společnou pomoc.

Publikováno v časopise Úchylná mládež: časopis pro výzkum a výchovu mládeže slabomyslné, hluchoněmé, slepé, mravně vadné a zmrzačené. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 04. 04. 1944, 20(2), s. 76–80.

Pzn.: Faktory sociálního vykojení děl Marie Krakešová na vnější a vnitřní a kupř. v rukopisu Úvod do praxe na sociálních klinikách je definuje následovně: „Nejdůležitější z vnějších faktorů jsou prostředí, nevyhovující po stránce materiální, zdravotní, výchovné a prostředí plně nesprávných jak osobních, tak i rodinných vztahů, Za vnější faktory lze pokládat všechny příčinné vlivy, které mají bezprostřední vliv na utváření vadné situace v přítomnosti. Vnitřními faktory jsou všechny spíše dávné vlivy, které působily na vytváření vnitřních znaků duševní úchylnosti. Za vnitřní faktory lze pokládati na př.: příliš malý nebo příliš živý temperament, nízkou inteligenci, neuspokojení materiálních potřeb v dětství a mládí, neuspokojení citových potřeb v dětství a mládí, neuspokojení vývojových potřeb, nesprávný citový vztah k rodičům nebo vychovatelům, nesprávnou výchovu a nejrůznější destruktivní zkušenosti v dětství a mládí jak rázu osudového, které působí náhlou a ničivou silou (neštěstí v podobě náhlého otřesu), tak i jiné, které vznikají z nejrůznějších konfliktů a mají za následek dlouho trvající napětí.“ ■

**Denně viděl, jak dlouho trvá úřední řízení,
než děvče jest přijato do veřejné vychovatelný.**

Jsem díky vám

POSILUJME SOLIDARITU A GLOBÁLNÍ PROPOJENÍ

SVĚTOVÝ DEN SOCIÁLNÍ PRÁCE
16 BŘEZNA 2021
#WSWD2021

www.ifsw.org

prosinec 2020
www.apsscr.cz
www.listy.sp.cz